

ב"ה טוב טעם ודעת למדני בשט"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא; מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.1 בראשית וישב לז,א

בראשית וישב לז,ב:

אָלְהוֹ תַלְדוּת וַיֵּקֶב יוֹסֵף בֶּן-שָׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֵעָה אֶת-אָחִיו בְּצָאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלֵתָהּ וְאֶת-בְּנֵי זַלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם:

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין כלשהו, שבנושא מסוים הם שונים זה מזה ביחס לנושא או בעלי הלכה לא שווה ביחס לנושא, או שהם לא מצטרפים להיות להיות ביחד. יוסף ספר לאביו על בני לאה על דברים מסוימים, ועל בני השפחות דברים אחרים. אלו מהאחים עשו דבר אחד, אלו מן האחים עשו דבר אחר וכד'. לא כולם השתתפו ביחד במעשים שסיפר עליהם לאביו.

רש"י אֶת-דִּבְתָּם רָעָה - כל רָעָה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודין על העריות.

רשב"ם וגם וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה - אֶת-דִּבְתָּם של אחיו רָעָה, כמדורש אגדה לפי פרושי, שאמר לאביו: כך מבזים הם בני השפחות, אבל אני מכבדם ואני רגיל אצלם.

רמב"ן ... נמצא שני מכלם, כי בני הגבירות יקנאו בו, למה יאהב אותו והם בני גבירה כמוהו, ובני השפחות, אשר לא יקנאו בזה למעלתו עליהם, ישנאו אותו בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם....

בראשית וישב לז ה – ט:

[ה] וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחִיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: [ז] וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבְּיָהּ אֲלֵמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֲלֵמָתִי: [ח] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוּל תִּמְשַׁל בָּנוּ וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו: [ט] וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

[ז] וְהִנֵּה – תלישא-גדולה = תלשא, בתפקידים הבאים: **בעל בחינה נעלה** שזה כעין מחיצה מאחרים. המלה הנה משמעה גלוי מוסתר וטעם תלשא מדגיש גלוי דבר בעל בחינה נעלה מבעד למחיצת המציאות (בין העולם הרוחני לעולם הגשמי), סוד הגלות והגאולה; בתפקיד שיעור והיות ומלת וְהִנֵּה – תביר, גם אפשרות לחישוב חשבונות למתי תהיה התקומה. יוסף היה בבית פוטיפר שנה, ובכלא 12 שנה היינו 144 חדש (טט: של חדשים הנמנים לחמה, כי אחרת יש חדשי עיבור), ולחדש **(בר' וישב לז,א) קָמָה** גי' 145 עמד לפני פרעה¹. (ראה **בר' וישב מ,כג**) ע"פ **(כלי יקר)**

אָנַחְנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר, כי חלום יוסף בא להודיע על הצלתם בשנות הרעב.

[ח] **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו** - מהפך פשטא זקף-קטן **הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, אפשר שזה כעין בנין אב לפתרון חלומות, הכל הולך אחר הפה. כי חלום יוסף הראשון בא להודיע שבאמצעות אלומתו תהיה להם הרווחה ולא בא להודיע שיהיה מלך והם גזרו פעמיים באמרם **הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** - בתבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מפשט דרך הטבע, כי כיצד נער עברי ועבד ימלוך במצרים נגד כל חוקיהם.

[ט] **וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר** - (סלוק) מרכא פשטא מונח זקף-קטן **וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאָחִיו** - מרכא טפחא אתנה תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) [פשטא] [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה, תבנית המרמזת על לימוד אלפניו ולאחריו.

תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) מרכא פשטא [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה תבנית המרמזת על לימוד אלפניו לפניו ולאחריו. תבנית נדירה בתורה. תבנית לימוד אלפניו לפניו. ראה **ההסבר הבא** מה מלמד החלום האחר לחלום הראשון.

בראשית וישב לז,ט: **תיקון הקלוקל, רמז לגלויות וגאולות**

וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ – דרגא מונח רביע, מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם עליו היה להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גידול. בעקבות גזרת אחיו (לז,ח) הם יעדו אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות. חלום **וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:** מרמז מה על עליית יוסף לגדולה שתאפשר לו להמתיק את גזרת הגלות של ברית בין הבתרים ולתקן דברים רבים בעולם שקולקל מחטא אדם הראשון ובהמשך ע"י עז"ז בכלל וטומאת מצרים בפרט (בכולן מופיעה תבנית דרגא מונח רביע).

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת וישב יעקב

והנה גלתה לנו התורה כי כל המחשבות הבל, ואחרי כן באו החלומות והוסיפו שנאה והיו חלומותיו קרובים לנבואה, כמו שנאמר לאברהם בין הבתרים, וכי סיבת ירידתן יהיה רעב כענין החלומות, והזכיר חמשה פעמי' (אלומו') (אלומה) שחמשה פעמים ישתחו לו. **וענין החלום השני על דרך חכמים ז"ל היה צופה למרחוק לימות המשיח** כי יוסף ימלוך תחלה והוא משיח בן יוסף וראה השמש והירח משתחווים לו, וגם יחזקאל אמר שער יוסף אחד, השמש והירח רמז למדתם. ואמרו במדרש (טט – אמר יעקב) מי גלה לך ששמי שמש, והאב ראה הענין ורצה להסתירו. נטל הקולמוס וכת' באיזה יום באיזה שעה. [ואמר] (ו) במדרש או דברת בחזון לחסידך זה

¹ גי' קמה - הרצל בוכניק הי"ו בשם רבי דוד רוימי זצ"ל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השע"ט; **הפצת השערות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא ממשט; **מחלק**, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

יוסף. ותאמר שוייתי עזר על גבור זה יוסף שהיה מושל ביצרו [דכתיב] הרמותי בחור מעם זה יוסף דכתיב **יוסף הוא השליט על**

הארץ, ואחיו חשבו להמיתו ולבטל החלומות והיה סבה לקרב הענין ובה הענין הפך כוונתם, שמכירתם אותו היתה סבה לרדת יעקב למצרים. ואמר השם ונראה מה יהיו חלומותיו מאמר השם דבר מי יקום ממני ומהם. הנה מבורא כי רבות מחשבות בלב איש וגומר. **וכל הדברים באו ונתחדשו כפי גזירת השם**. ולזה דרשו ז"ל **וישלחו מעמק חברון, להשלים עצה עמוקה של חבר הנאה הקבור בחברון**. והכתובים האריכו הרבה **כלל העניינים**, וגם שלח השם מלאכים מן השמים לקרב הדברים, כמו שנאמר וימצאהו איש והנה תועה, זה גבריאאל. ועוד אמרו שלשה מלאכים נודמנו לו, כי שלשה פעמים נזכר איש, ואף על פי שנאמר האיש שנראה שהוא הראשון, נצטרף לפרש דעת המדרש כי בעיני יוסף היה נראה אחד, כי המראה כמראה אחד, אבל ראשון וראשון מסתלק. **להודיע מעלתו [ו] (ש)נודמנו לו שלשה מלאכים**.

ואמרינן במדרש כי מלת תועה כשדה רמז **לשלשה גליות**. הת' גלות מצרים הע' גלות בבל, והה' חמשה אלפים גלות שהוא באלף החמישי. וכן דרשו ובאחר עד עתה², **ונזדמנו לו שלשה מלאכים רמז לשלשה גאולות**.

שפת אמת בראשית פרשת מקץ

וכמ"ש במ"א בענין בעתה אחישנה³ זכו אחישנה שע"י הזכות מתעלין **למעלה מהתחלקות העתים** וזה ה"י **מדריגת יוסף**. אבל **באמת ה"י** כל זה סיבה **מן השמים להיות כל ירידת יוסף למצרים הכנה אל הגלות והי' מוכרח לעבור בדרך התעורבות להיות הכנה לגלות**. לכן כתיב ויהי מקץ לשון צער והוא בחי' המהלכים עם הילד השני תחת השמים בהתנהגות הטבע והזמן אבל יוסף אמר השמש והירח משתחיים לי כו' :

ההנהגה של יוסף היא למעלה מדרך הטבע לכן **והנה השמש והירח ואתך עש' כוכבים משתחיים לי**: הטבע והזמן כפופים להנהגת יוסף שהיא למעלה מהם וכך מביא לגאולה.

התבנית דרגא מונח רביע מופיעה בתורה 59 פעם, שלושה מהם בפרשת וישב. אחת לעיל, שתיים האחרות להלן. עד עתה זוהו 40 מופעים עם קשר ליצר הרע החל בחטא אדם הראשון והתיקון והכפרה על יצר הרע. בכ-10 – 14 מופעים גם נדרשים עניני גלות השכינה מהעולם הזה התחתון ועד הרקיע השביעי וחזרתה לעולם הזה התחתון.

כמו-כן התבנית הזאת עשויה לבטא עניין / פרט מרכזי שדברים אחרים נמשכים ממנו. בפסוק הבא שני התפקידים פעילים.

בראשית וישב לח'יא: והקב"ה טווה לו אורו של משיח תיקון הקלוקל בחטא אדם הראשון

ויאמר יהודה לתמר פלאתו שבי אלמנה בית-אביך עד-ויגדל שלח בני כי אמר פן-ימות גם-הוא פאתיו ותלך תמר ותשב בית אביה:

שבי אלמנה בית-אביך – דרגא מונח רביע, מאמר יהודה משלח את תמר כלתו מביתו וכתוצאה מכך היא ברצונה להיות דבוקה בבית יעקב גורמת ליהודה לקדשה ומכאן יצא מלך המשיח.

בראשית וישב מ'יד: סעיף יצר הרע, כפרתו ומניעתו

כי אם-זכרתני אתך פאשר ייטב לך ועשית-נא עמדי חסד והזפרתני אל-פרעה והוצאתני מן-הבית הזה:

כי אם-זכרתני אתך – דרגא מונח רביע, מפתויי היצר, יוסף שוכח עצמו ומבקש מאדם ישועתו ותכף חוזר בו כנאמר במדרש **תהלים מ'ה: אשיר הנבר אשר-שם ה' מבטחו ולא-פנה אל-י'הים ושטי קנב:**

בראשית וישב לז'ז:

[ז] והנה אנהנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה

והנה תסבניה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

והנה - תלישא-גדולה בתפקיד שיעור (אומדנא) ומחיצה,

אנהנו מאלמים אלמים בתוך השדה - אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקף-קטן , , יצא מענינו לדון בדבר אחר כעינינו, יצא להקל ולא להחמיר.

תורה שלמה [פ] ... ובשאלתות דר"א גאון פ' מקץ ... היכא דאמר ליה בחילמיה זוזי דשבק אביך בדוכתא פלניא מחתיך וכך וכך הווי וכך מינייהו צדקה וכך מינייהו דהקדש או דמעשר או דפלוגי הם

- **רמב"ם הל' זכיה ומתנה פ"י ה"ז, ובטור חר"מ סי' רנ"ה ס"ט** כתב היה פקדון ביד אביהם ואינן יודעין אנה הניחו ואמר להם בחלומי כך וכך הוא (ושל פלוני הוא, ש"ע שם) ובמקום פלוני הוא והלכו ומצאו וכו' ובפרישה שם כתב דמשמע מדברי המרדכי דדווקא במעשר ומעות צדקה דינא הכי ולא בפקדון דאית ביה גזל אחרים, (ועי' באור זרוע הגדול סנהדרין ל א) ונראה דמקור דברי הטור מהשאלות ובה"ג דמבורר בדבריהם להדיא דאפילו אמר דפלוגי הם היינו פקדון נמי דינא הכי. והמפרשים לא העירו בזה.

- ...וראפוקי ממונא בהכי לא מפקינן טט – לא מוציאין מפלוני הממון.

- **רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פ"י ה"ז**, לשון הרמב"ם כמעט כלשון **בבלי סנהדרין לא**, ... (לשון סנה' ובא בעל החלום ואמר) ואמרו לו בחלום (על כסף אביו) כך וכך הם ובמקום פלוני הן ושל פלוני הן או של מעשר שני הן, ומצאן במקום שנאמר לו וכמנין שנאמר לו. זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

תורה שלמה ותורה תמימה ע"פ **בבלי סנהדרין לא**, לא יתן דבר

היינו גילה לו בעל החלום בחלום (שר החלומות מעולם עליון) מעבר **למחיצת** מציאות, **שיעור** (סכום) כסף, באה הלכה להקל על החולם כי פרט אפשר לצדקה והקדש, יותר הממון בידו גם אם גילו לו שזה מעשר שני או פלוני.

²בר' וישלח לבה,

³ישעיה ס, כב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעמי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבכל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים (תפידים) – להוביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** באצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.2 בראשית וישב לו,א

הפעם נביא מהדף היומי

בבלי בכורות טו,ב ... רחל שילדה מין עז כו'. ... והכא במאי עסקינן - ברחל בת רחל בת עז, מר סבר: זיל בתר אימיה, והאי לאו נדמה הוא, ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה, והאי נדמה הוא. ואיבעית אימא: ברחל בת עז בת רחל, מר סבר: חזרה שייית למקומן, ומר סבר: לא חזרה שייית למקומן. רב אשי אמר: כגון שיש בו מקצת סימנין, ומאן חכמים - ר"ש, דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו:

אמר רבי יוחנן: מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה (משמע שיש קרבתו בהם רבי מאיר יסבור אחרת), מאי טעמא (של כולם)? אמר קרא: **(במדבר פינחס כח,טו) אֶתֶד** - המיוחד ובא מששת ימי בראשית.

במדבר פינחס כח,טו:

וְשַׁעִיר עִזִּים אֶתֶד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

וְשַׁעִיר – קדמא, בא מקדמת דנא מששת ימי בראשית **עִזִּים אֶתֶד** ברצף מראה המיוחד למין הבהמה הזה וטעם **אֶתֶד** – תביר ממעט בהמה שאין המראה שלה כמו של המין שלה, פוסלה מקדשים.

והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: **(וי אמר כב,ב) שֹׁר אוֹ-כֶשֶׂב** - פרט לכלאים, **אוֹ-עֵז**! צריכא, דאי מהתם (שור או כשב) הוא אמינא ה"מ - היכא דלא נחת לדרי (שלא חזר למראה הרצוף יפסל), אבל היכא דנחת - אימא לא (אבל אם חזר תאמר שלא יפסל), ואי מהכא (משעיר ר"ח) הוא אמינא ה"מ - לגבי קרבן חובה (בשעיר ושאר קרבנות חובה בהמה שחזרה למראה אם אמה פסולה), אבל נדבה לא, צריכא. (צריך שני פסוקים, אחד לחזרה למראה המקורי, אחד לקרבנות חובה ונדבה)

האם כל הבהמות לקרבן מחויבות להמשכיות מששת ימי בראשית??? פירש **שפת אמת מסכת בכורות דף יז עמוד א**

בגמ' אר"י יוחנן מודה ר"מ מאיר בשעיר ר"ח כו' משמע דוקא הני (בשעיר ר"ח ושעירים אחרים נדרש רצף ללא סטיות) אבל קרבן יחיד דאימיעוט נדמה (אבל לקרבן יחיד מיעט בהמה שלא דומה אבל) מ"מ כשר אי דומה לאם אמו (מכל מקום, בהמה שחזרה מהסטיה לתקינות ודומה לאם אמה, תוכשר למזבח) והא דמסיק הגמ' דהו"א ה"מ לגבי קרבן חובה (ומסיק הגמרא שהיינו אומרים דבר זה גם לגבי קרבן חובה של יחיד, שהנדמה עצמו פסול) כו' פי' אבל קרבן נדבה ליתכשר אפי' נדמה ממש, (אבל קרבן יחיד בנדבה אפילו נדמה עצמו יהיה כשר למזבח, ולא כל שכן זה שחזר להראות כאם אמו) קמ"ל (למזמיעונו) דנדמה פסול (גם לקרבן נדבה, בנוסף על פסול קרבן חובה) אבל כה"ג (בהמה שחזרה למראה אם אמה) אפשר דכשר (לקרבן נדבה של יחיד). מיהו לדידן לא נ"מ דקי"ל כחכמים דפליגי אר"מ (אבל לגבינו אין הדבר משנה כי חכמים החולקים על רבי מאיר פסול הנדמה וצאצאיו מכל קרבן) והרמב"ם השמיט כל זה וגם בצמר דכלאים כ' סתם (פי' מה' כלאים) רחל בת עז בקיצור וע"ש בכ"מ [ועמ"ש בכ"י (יו"ד סי' שט"ו) ובלח"מ (פ"ב מה' בכורות) בדעת הרמב"ם]: **רמב"ם ספר עבודה ה' איסורי מזבח פ"ג ה"ה** – נדמה פסול, ספר המפתח מפנה אל לחם משנה על רמב"ם ספר קרבנות ה' בכורות פ"ב ה"ו הכותב כי הבית יוסף על הטור יו"ד שט"ו כתב כי הרמב"ם חולק על הטור ואומר כי נדמה שחזר למראה אם אמו פטור מבכורה, וראה גם החפץ חיים ליקוטי הלכות, דף יז.

ושעיר עזים אֶתֶד לְחַטָּאת – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה,

מפיל **שפת אמת** משמע כי **לרבי מאיר** קרבנות השעירים חייבים ברצף ללא שנוי מראה, קרבנות חובה של ציבור חייבים רצף, קרבנות חובה של יחיד חייבים רצף, אבל לקרבנות נדבה של יחיד יותר בן נדמה שחזר למראה אם אמו. אם כן בקבוצת הקרבנות יש כאלו שחל עליהם חובת רצף (קרבנות חובה) ויש שלא חל עליהם חובת רצף מראה (קרבנות יחיד בנדבה). אבל חכמים גזרו בגמרא שעל כל קרבנות חלה חובת רצף ללא שנוי מראה.

האם היה רמז לגמרא לומר שמלת **אֶתֶד** היא מפסוק **במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אֶתֶד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ו** ולא מפסוקים אחרים במ מופיעה מלת אחד? במדבר נשא בקרבנות הנשיאים מופיע 12 פעם כגון הפסוק **במדבר נשא ז,פב: שַׁעִיר-עִזִּים אֶתֶד לְחַטָּאת: וכן במדבר שלח טו,כד: ... וְשַׁעִיר-עִזִּים אֶתֶד לְחַטָּת: ובכל שעירי המועדות כגון במדבר פינחס כח,כב: וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶתֶד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:**

במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אֶתֶד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אפשר כי סופי התבות של הפסוק בהצטרפן למלים מרמזות על חובת הרצף (ראה) מ' ד' ת' ה' – תְּדַמָּה ל' ת' ד' ה' ו' – תולדה, ראה שהתולדה תְּדַמָּה להוריה וטעמי המקרא השונים מאד משאר הפסוקים עם מלות שעיר ואחד מרמזים על דרך הדרשה בפסוק.

בבלי בכורות כז,ב ראה כל הסוגיה הבאה גם ב-**בבלי זבחים נז, א** ושם נשנית בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא **במדבר קרח יח,יז,יח:**

[יז] אַךְ בְּכוֹר-שׁוֹר אוֹ-בְכוֹר אוֹ-בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם

אֶת-דָּמָם תִּזְרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-חֵלְבָם תִּקְטֹר אֲשֶׁה לַיהוָה נִחֹחַ לַיהוָה:

[יח] וּבְשָׂרָם יִהְיֶה-לָּךְ פְּחוּזָה תִּתְּנֶנָּה וּכְשֹׁק תִּתְּמִין לָּךְ יִהְיֶה:

דברים ראה טו,יט,כ,כא,כב:

פ [יט] כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָתְךָ וּבְצִאֲנֶךָ תִּזְכֹּר תִּקְדֹּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ

לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּד בְּכוֹר צִאֲנֶךָ:

[כ] לִפְנֵי הו' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׂנֵה בְשֵׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:

בכור נאכל שְׂנֵה בְשֵׁנָה כו'. מדקאמר נולד בו מום בתוך שנתו למימרא (במשנה היה לו לכתוב בתוך שנתו) - דלשנה דידיה מנינן (כתב שנה בשנה ללמד שמדובר לא בשנת עולם עד תשרי, אלא שנתו של הבכור מיום היוולדו), מנא הני מילי? דאמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא **(ד' ראה טו,ט,כ) לִפְנֵי הו' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׂנֵה בְשֵׁנָה**, איזוהי שנה שנכנסת בחברתה - הוי אומר שנה של בכור. (רב למד שְׂנֵה בְשֵׁנָה לאכילת הבכור בשתי שנים)

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדני בשנת (ל) כי מצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטית; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטית; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטית; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דבי רב תנא: שנה בשנה – יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

דבי רב מנא להו (מניין למדו שני ימים וליה) ? **ילפי מקדשים; וקדשים** גופייהו מנלן? **אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא** (ביולדת) **(י' תו' 1,2) כבש בן-שנתו** – שנתו שלו, ולא שנה של מנין עולם.

ורב (שהבכור), **נאכל לשני ימים** ולילה אחד, **מנא ליה** (מניין למד) ? **נפקא ליה (במד' קרח יח, יח) מ- ובשרם יהיה-לך פתחה התנופה וכשוק הנימין** - (ע"פ רש"י) האמור בבכור ו-הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה להלן - (השלמים נאכלים) שני ימים ולילה אחד, אף כאן - (הבכור נאכל) שני ימים ולילה אחד **בבלי בכורות כה, א** ואידך (דבי רב) - **אי מהתם**, (אם תקיש לחזה ושוק) **איכא למימר: חזה ושוק של תודה** (או אולי אלו של תודה שזמן אכילתה רק יום ולילה, ולא של שלמים)

ואידך (רב) מניין לו שאין היקש לתודה? לפי ההמשך של הגמרא יש להבין כי גם **רב** מקיש לחזה ושוק של תודה ולא לשלמים ואכילת בכור לשני ימים ולילה היא מ- **אמר קרא** (בסיפא **במד' קרח יח, יח**) **לך יהיה** - (מלים יתירות על הנאמר ברישא **ובשרם יהיה-לך** אלא ש) הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. (על יום ולילה הנלמד מחזה ושוק של תודה הוסיף הויה יום נוסף לאכילת בכור מ- **לך יהיה**) **(רש"י** אלא שני ימים נפקא ליה מ- **יהיה-לך** דמשמע הויה אחרת לבר מזו יש תיקון לגי' רש"י למלים **לך יהיה** !)

ואידך (דבי רב) - **הא מהתם**, איכא למימר: **האי (ברישא במד' קרח יח, יח) יהיה-לך** יש תיקון (בסיפא **במד' קרח יח, יח**) **לך יהיה** - לימד על בכור בעל מום שנתנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה **(רש"י** – שיתנונו לכהן אלא מרבויה דהאי **יהיה-לך** יש תיקון (בסיפא **במד' קרח יח, יח**) **לך יהיה** נפקא) (דבי רב למדו ע"פ הגירסא המתוקנת מ- **לך יהיה** לרבות מתן בכור בעל מום לכהן)

; ואידך (רב) – **אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) ובשרם** - (המלה ברבים ללמד על) **אחד תם ואחד בעל מום**; **(רש"י** – דמפיק מ- **יהיה-לך** שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנתון לכהן מ- **ובשרם יהיה-לך** נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום.) **ואידך** - (דבי רב) **ובשרם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. **(רש"י** – **ובשרם** לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי).

הסבר בתבניות טעמים **(רב)** – **אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) ובשרם** - (המלה ברבים ללמד על) **אחד תם ואחד בעל מום**; **(דבי רב) ובשרם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. אפשר שבא לרבות על ישראל בכורות כהנים שגם בכור תם של כהן חייב בהבאה למקדש ובעל המום ינהג בו ככהן כבעלים ישראלים, פודה ונאכל. **ומרב דבני רב** נלמד כי **ובשרם** – טפחא ללא מרכא בתפקיד לרבות על בכור תם את הבכור בעל מום שגם הוא לכהנים אבל אוכלו בכל מקום, או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי **(רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ג)**, ועוד מרבה **מעשר בהמה** שהתם נאכל לבעלים בקדושה בירושלים ואילו בעל המום נפדה ומותר לבעלים לאכול ולמכור בשרו שלא בירושלים. **יהיה-לך** – המלים נותנות זכות לבעלים (לתם – כהן, לבעל מום – הבעלים של הבכור, בבהמת מעשר תמה לבעלים בירושלים, לבעלת המום מחוץ לירושלים) אבל הטעם **יהיה-לך** – אתנה, מגביל לגבי בהמות בעלות מום מפני שעברו מקדושתן, שאינן נשחטות ונמכרות באיטליז (בית המטבחים) ואינן נמכרות במשקל אלא באומד.

אכילת בכורות תמימים לכהנים בירושלים בלבד מפורשת ב-**דברים ראה טו, כ לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה**. בקדשים הלילה הולך אחר היום **(בבלי חולין פג, א)**. לכן אכילת תודה, חטאת, אשם הם ליום ולילה. בשלמים ובכורות הוסיף לאכילתם יום נוסף לכן היינו אומרים להוסיף לו גם לילה שאחריו. בא **לך יהיה** – המלים **לך יהיה** הוסיפו הויה של יום שני, הטעם **לך** – מרכא, ריבה, לרב יום אכילה נוסף בבכור (וכנלמד לעיל למעשר בהמה) לדבי רב ריבה מתן בכור בעל מום לכהנים. ואפשר שגם ריבה זמן אכילת בכור ומעשר בהמה (תם ובעל מום), שמהמלים **שנה בשנה** לומדים שיאכל הבכור והמעשר בהמה עד תום שנתה של הבהמה, ואם בתם נפל מום שלושים יום ופחות לפני תום שנתו, אז מהטעם **לך** – טפחא, ירבה לכל בעל מום עד שלושים יום מיום נפילת המום למצוא כהן לתת לו הבכור ואם לא מצא ישחטנו וימליח בשרו לשמרו עד שימצא כהן.

יהיה – אתנה מגביל לתם בכור ומעשר בהמה את היום השני לאור יום וממעט את הלילה שאחריו. ובעלי מום מגביל עד שנה עד שלושים יום מיום נפילת המום.

מקורות לדרשה בקדשים לילה הולך אחר היום: בבלי תמורה יד, א משום דבקדשים לילה הולך אחר היום, **בבלי חולין פג, א** גמ' ת"ר, את זו דרש ר"ש בן זומא: לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים לילה הולך אחר היום, **רש"י לפי שכל הענין** - הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמך ליה אותו ואת בנו. **בקדשים לילה הולך אחר היום** - דכתיב **(ויקרא צו ז, טו) ביום קרבנו יאכל לא-יניח ממנו עד-בקר**: אלמא לילה שלאחריו קרי **יום קרבנו ... עד-בקר**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנה – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; הפצות ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מחפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שמשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.3 בראשית וישב לו,א:

בראשית וישב לו,א: וַיִּסְפַּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיִּגְדַּל-בְּעֵינֵי אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ הַבּוֹא נִבְּאוּ אֵלַי וְאָמַרְתָּ וְאֶחָיוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֲרָצָה:

ויספר אל-אביו ואל-אחיו - מונח זרקא סגול - כאילו מוסיף על **וְאֶל-אֶחָיו** וזהו פ' **[רש"י]** לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם.

ויגדל בעיני אביו - מונח זקא-קטן **ויאמר לו** - מונח זקא-קטן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים כאן סלוק ... אתנה, כעין דבר שחזור וקורה, אפשר שיוסף חזר על סיפורי החלומות ודברים על אחיו בפני אביו ואביו חזר וגער בו. **מה החלום הזה** - תביר מרכא טפחא **אשר חלמת** - מונח אתנה, התביר בתפקיד של לא ממש כפ' **[רש"י]** ל- **הבוא נבוא אני ואמנך** - כשם שאי אפשר באמך, כך השאר בטל.

ע"פ ב"ר אין חלום בלא דברים בטליו. לכן, **הבוא נבוא** - מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה דברים כפ' **[לקוטי שיחות - לה האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן]** (א) דבר בטל שאמו רחל תבוא כי מתה; (ב) אבל יעקב לא ידע שהדברים מגיעין לבלהה (ב"ר ויחי נ,יח) שהיא השתחוה לבקש על האחים; (ג) דבר בטל שיעקב עצמו יבוא להשתחוות ואף יהיה עבדו, ובאמת ישראל לא השתחוה ליוסף אלא רק "וישתחו ישראל על ראש המטה"; (ד) דבר בטל שאחיו המבוגרים ממנו יהיו עבדיו, ישתחו לו, ובאמת היה זה כדי להוציא הדבר מלב בניו; (ה) יעקב היה סבור שתחיית המתים מגעת בימיו ורחל תחזור וזה לא היה כך. יעקב ידע שכללות החלום יתקיים כנאמר "ואביו שמר את הדבר" אלא שהעיקר היה קיום גזרת בין הבתרים וע"י שיתבטלו למלכות יוסף ויתבטלו כלפי שמים ולהיות מוכנים למלכות משיח בן דוד. **[רש"י]** בפרושו ל- **הבוא נבוא** - והלא אמך כבר מתה (ב"ר) - ע"פ כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אשר חלמת הבוא** בחלוקתן כך: **אש רחל מתה בוא** (מקורות שונים)

[רש"י] בפרושו ל- **הבוא נבוא** - והלא אמך כבר מתה (ב"ר) - ע"פ כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אשר חלמת הבוא** בחלוקתן כך: **אש רחל מתה בוא** (מקורות שונים)

בראשית וישב לו,בא-בב: **[כא]** וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלַח מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנָו נַפְשׁ:

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֶל-תְּשַׁכְּבוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יַרְדֵּן אֶל-תְּשַׁלְּחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:

[רש"י] - מכת נפש זו היא מיתה.

[כא] ... **ויאמר** - זקא-גדול, שלוש דרכים ש- **לא נכנו נפש**, מכה ישירה שהורגת, מכה עקיפה שגורמת לפציעה שמתים ממנה, גרמא שלא בשימוש בבני אדם, כגון הניחו בחמה ללא מים, הניחו ברוח, נתנו בפני חיות, הניחו בבור.

[כא] ... **ויאמר** - זקא-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. ע"פ **[תולדות יצחק]** לא נכה לשפוך דמו, אבל כדי לבזותו נכה בפניו עד שיצא דם, אחר שהסכימו הוסיף כלל **לא נכנו** - מרכא טפחא, כעין רבוי בפרטים המאופין בכתוב **נפש** - ובטעמו סלוק, המגביל ללמד שלא תצא נפשו בכל אופנים של הכאת נפש (פעילים וסבילים) וגם שום אופן של יציאת דם.

[בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה פד]

(כא) **וישמע ראובן** וגו' ואיכן היה, ר' יהודה א' כל אחד מהם היה משמש את אביו יומו ואותו היום היה של ראובן, ר' נחמיה א' בכור אני ואין הסירחון נתלה אלא בי, רבנין אמ' הוא מונה אותי עם אחי ואיני מצילו, הייתי סבור שנדחיתי מכוח אותו המעשה והוא מונה אותי עם אחי **(בר' וישב לו,ט)** **והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים** וגו' ואיני מצילו, אמר לו הקב"ה אתה פתחת בהצלת נפשות תחילה חייך אין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומך הה"ד את בצר במדבר בארץ המישור לראובני וגו' (דברים ד מג). **[כב]** **ויאמר** - קדמא, על שיוסף מנה אותו בין אחד עשר הכוכבים בחלומו שקדם לאירוע בדותן, התעורר ראובן להצילו.

[כב] **ויאמר אלהם** ו **ראובן** - קדמא מונח פסק זרקא,

[רמב"ן] - ... כי גם אני (ראובן) שנאתיו ורציתי שיומת ע"י אחרים. אבל אתם אל תהיו שופכים דם בידיכם חלילה לכם ... והכתוב ספר מה שאמר להם ראובן ושמעו אלי (זה משמאל לפסק) אבל דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו (זה מימין לפסק) כמו שאמר להם "הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם" **(בר' מקץ)** ... אמר **אל-תשפכו-דם** בידכם ולא אמר **דמו** ... כי הראה עצמו שלא יאמר לאהבתו ... לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידי.

ויאמר - קדמא בתפקיד בתחילה, **אלהם** ו **ראובן** מונח פסק במשמע של נתק, אי קבלה, כפי' **[רמב"ן]** דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו.

[כב] **ראובן אל-תשפכו-דם** - זרקא סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין, ע"פ **[תיב"ע]** ... לא תשדון אדם זכאי, ע"פ **[ת"י]** - ואמר דלא נקטלינה דלא נתחייב באדמיה, שפיכת דם תוסיף עליהם חיוב מיתה, ואילו ע"פ **[רמב"ן]** מוסיף שיומת ע"י אחרים

בראשית וישב לו,כד: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה וַיִּתְּבוֹר לֶקַח אֵין בּוֹ מַיִם:

ויקחהו [בעה"ט] כתיב חסר וי"ו שלא לקחו אלא אחד והוא שמעון ועל כן ויקח מאתם את שמעון (להלן מב,כד) (ב"ר פד,טז). **ויקחהו** - קדמא זקא-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין

טט - הפשטת הכתונת בפסוק הקודם עדיין איננה התנכלות לחיי יוסף. אבל **ויקחהו וישלכו אתו הברה** אף שראובן התכוין להצילו, לשאר האחים או למעשה לשמעון שהוא היחיד שהורידו לבור **[בעה"ט]** זה הינו הענין המוקדם להרחקת יוסף מקרבתם (בין במיתה בין באופן אחר) ומכאן משתלשל הענין המאוחר של המכירה והירידה למצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעמי (ל"ב) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**; **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש הפסוק רציו לנשא אחר בהלכה:

בראשית וישב לז,לו:

[לו] וְהַמְדִּינִים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר כְּרִיסִים פְּרִיעָה שֶׁר הַטְּבָחִים: פ

וְהַמְדִּינִים - קדמא זקף-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין

ע"פ פירוש **[אור החיים]** המדנים היו המתווכים בקניה (מוקדם) ובמכירה (מאוחר), למצרים.

(בר' וישב לז,כד) וַיִּקְרָאוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה – קדמא זקף-קטן במלה אחת, מרכא טפחא אתנה.

(בר' וישב לז,לו) וְהַמְדִּינִים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם – קדמא זקף-קטן במלה אחת, מרכא טפחא אתנה. כתבנית הטעמים של פתיחת

התגלגלות הירידה למצרים **(לז,כד)** כך כתבנית הטעמים של סיום הורדת יוסף למצרים **(לז,לו)**.

הַבְּרָה – אתנה, מגביל כפירוש **שפת"ח** אלא ש(האחים) היו סבורים שאין בו אפילו נחשים ועקרבים דאל"כ איך רצו למכור אותו, כיון

שראו הנס שעשה לו הקב"ה שלא הזיקו ולא המיתו אותו. (רא"ם)

בראשית וישב לז,כה: וַיִּשְׁבּוּ לְאֶכְל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנִיחַ אֶרְתָּת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה מוֹגְלָעַד

וַנִּמְלִיחֶם נִשְׂאִים נְכֹאת וַצְרִי נְלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

שתיית יין בסעודה היא בכלל אכילה. אפשר כי **וַיִּשְׁבּוּ לְאֶכְל-לֶחֶם** – זרקא מונח סגול, כעין תוספת או גריעה מסוג הענין בקרא, משמעה

גריעת יין מסעודתם, כפרש"י בפסוק **בראשית מקץ מג, לד: וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְבַּח מִשְׁאֵת בְּנִימָן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם הַמֶּשֶׁת יְרֹחַת**

וַיִּשְׂתֶּה וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ... וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ - ומיום שמכרוהו לא שתו יין, ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (ראה **שבת קלט,א**).

בבלי שבת קלט,א ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב **(בר' מט) ולקרקד נזיר**

אחיו. רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב **(בר' מג) וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא** (הוה שיכרות).

ואידך - שיכרות הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קלט עמוד א

ולפ"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם

לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל שהוא

נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשותו עצמו והיה בין הנכרים אע"פ"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל:

בראשית וישב לז,כח:

וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדְּיָנִים סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף

וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה:

סַחְרִים – רביע, ויש גרסאות בזקף-קטן ונראה כי זאת טעות דפוס, ואולי אפשר להסביר הרביע כפי' רש"י ודומבעה"ת שנמכר פעמים

הרבה, ובפי' רש"י שיירת מדינים, ושיירת ישמעאלים ולבסוף מדינים שמכרוהו לפוטיפר. הרי כאן **ארבעה מכירות**.

רש"י (כח) **ויעברו אנשים מדינים** - **הם ישמעאלים; הם היו יושבים בארץ ישמעאל**.] זו היא שיירת אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים

הרבה. **וימשכו בני יעקב את יוסף מן הבור**, וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים מכרו אותו למצרים (ראה תנח'

וישב יג).

דומבעה"ת (דעת זקנים מבעלי התוספות) מסביר את רש"י שנמכר פעמים הרבה באופן הבא: וימכרו את יוסף לישמעאלים. ... ויעברו

אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו אליהן בעודו בבור בעבור נעלים בספק אם חי אם מת ובעודם מושכים אותו מן הבור הישמעאלים

באו אליהם וימשכו המדינים את יוסף מן הבור וימצאוהו חי וימכרו לישמעאלים וישמעאלים למדינים והמדינים למצרים הרי כאן

ארבעה מכירות וגו'

ויעברו – תרסא, אפשר בתפקיד אומדנה, כעולה מ**דומבעה"ת** שאמדו את המחיר עבור יוסף בכסף ובנעליים.

ויעברו ... וימכרו את-יוסף לישמעאלים – תרסא ... תביר אפשרות לחישוב כשהו כעולה מ**דומבעה"ת** שחישוב עשרים כסף לכל

אח, או עשרים כסף זקוק

דומבעה"ת בעשרים כסף ואם תאמר איך אדם יפה כיוסף לא נמכר כי אם במעט כזה, יש לומר שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד

מאחיו. ... ויש אומרים בעשרים כסף זקוקים כסף שהרי חשבון אותיות כסף עולה ק"ס אסתרלי"ש בזקוק שקורין מאר"ק כלומר י"ג

דינרים ופ' אסתרלינש.

סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ – רביע פשטא, נדיר מאד, הערה שאינה קשורה להמשך.

וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר – זקף-קטן, אפשר כפי' **דומבעה"ת** שהעלוהו פעמיים, פעם לחצי גובה הבור ואז שבו פניו למראם

הטבעי ונתגלה תאר יופיו, ואח"כ שהעלו את המחיר העלוהו החוצה.

דומבעה"ת (לז,כח) וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ. מתחלה מכרוהו כשהיה בבור בעשרים כסף בלבד מפני שהוריקו פניו מפתח הנחשים ומיד

וימשכו אותו עד חצי הבור ומיד חזר לו תאר יופיו כשנצל מן הנחשים וכשראוהו אחיו יפה כבתחלה לא רצו לתתו בעשרים כסף ואמרו

להחזירו לבור ונתנו הישמעאלים בפשרה מנעלים יותר וזהו שאמר הכתוב **על-מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים** וגו'

(עמוס ב,1). ומיד ויעלו את יוסף מן הבור לגמרי.

בעל הטורים בעשרים כסף. שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים

(תנחומא וישב ב). ד"א דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שליש. ד"א שכן

ערך מבן ה' עד בן כ' עשרים סלעים:

בעשרים – מונח, בתפקיד רבוי (א) שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו (דומבעה"ת); (ב) שנמכר גם עבור נעליים (דומבעה"ת);

(ג) רבוי על מה שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים (תנחומא וישב

ב). **כֶּסֶף** – הגבלה, דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שליש

רמזים לנעלים בפסוק: ג' **נַעֲלָיִם** עולה 200, ג' זאת נמצאת בארבע האותיות האחרונות של הכתוב **בעשרים כסף - ס כסף** עולה

200. המלה **מְדִינִים** ג' ד' נע"ל; במלים **מְדִינִים סַחְרִים** האותיות **נים ס** מהוות את המלה מסנ"י – סנדלים בתרגום ארמי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ל"ט כ"ט) כי מצוותך האמנותי – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרקא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונה רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייף** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 **בראשית וישב לז,א:**

בר' מקץ לז,יא: וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אֶחָיו וְאָבְיו שָׂמֵר אֶת-הַדָּבָר: וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב, דרגות קנאה שונות, **וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אֶחָיו** – טפחא אתנה, אתנה מגביל ללמד שנשארו אחיו ולא סרו מן האחזה. ועוד שטפחא אתנה היא כתבנית טעמי "שמע ישראל" ללמד שהקנאה היתה בדבר הלכה לשם שמים, וראה קשר למעשה בראשית (א,א) כי האחים סברו שכבר הגיע זמן הגאולה ותיקון העולם, ויוסף חלם על שלבי הגאולה וזה מרומוז ב- **וְאָבְיו שָׂמֵר אֶת-הַדָּבָר** – טפחא מרכא מקף-סלוק. הסלוק מגביל את מהות ההחלומות לענין אחד של הגאולה, מקף מלמד על רב-שלב בתהליך הגאולה כמו השלבים בחלומות, מרכא מאריכה את הזמן לגאולה, טפחא משנה משמעות מלת **וְאָבְיו** ומרבה על יעקב את הקב"ה בעל ההשגחה הפרטית על התהליך.

בראשית וישב לז,יג:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיְךָ רַעִים בְּשִׂכְם לָכֵה וְאֲשַׁלְחֶנּוּ אֵלֶיָּהֶם

וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל - קדמא ואולא, בתפקיד הגורם הראשון להשתלשלות הענינים של מכירת יוסף והירידה למצרים.

בראשית וישב לז,טו: **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ:**

ראה **בשולי בבלי מועד קטן ט,ב בראשית וישלח לב,כה: וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיִּבְקֹשׁ אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:**

וַיִּבְקֹשׁ אִישׁ עִמּוֹ לעומת **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ ... בַּשָּׂדֶה** – מצא איש ורב עמו זה שרו של עשו ובהשאלה יצר הרע, מצא איש בשדה ובא לעזרו זה גבריאל ובהשאלה יצר הטוב.

בראשית וישב לז,יב - טז:

וַיִּלְכּוּ אֶחָיו לְרַעוּת אֶת-צָאן אֲבִיהֶם בְּשִׂכְם:

: **[יב] וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיְךָ רַעִים בְּשִׂכְם לָכֵה וְאֲשַׁלְחֶנּוּ אֵלֶיָּהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיְךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצָּאן וְהַשְּׂבִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה: [טז] וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ: [טז] וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנִי מְבַקֵּשׁ הַיְדֵדָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רַעִים:**

מאור ושמש בר' וישב לז,יב - טז וַיִּלְכּוּ אֶחָיו וגו' וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה וגו' וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וגו'.

הפסוקים עוסקים בבירור ניצוצין הקדושים מאורות דתוהו שנפלו לעמקי הקליפות. (שקודם עולם התיקון יצאו האורות מעורבבין דין ורחמים ולא על הסדר, ונשברו (דבר הנקרא שבירת הכלים) ונפלו מהם ניצוצין הקדושים לעמקי הקליפות ... והנשמות העשוקים בקליפות. ...

... ולזה מרמזים הפסוקים הנה **אֶחָיְךָ רַעִים בְּשִׂכְם** מקום מדור הקליפות, **לָכֵה וְאֲשַׁלְחֶנּוּ** וגו', ואף יוסף נזדרז לַכְנֵה זו. אמנם, כאשר ראו קושי הקליפות שלא יתקנו על כן רצו להרוג את יוסף, [והיה בדעתם שיתוקן זאת על ידי הריגתו. אחר זה הבינו, שגם בהריגתו לא יתוקן זאת] על כן הוכרחו לַמְכֹּר לַמְצֵרִים. ולזה מרמזים הפסוקים **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה** רצה לומר, שהיה

תוהו ומחשב לתקן זאת. **וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ** וגו' **וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנִי מְבַקֵּשׁ** רצה לומר, את הניצוצין והנשמות הקדושים

העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. וזה הסוד מרומוז בתיבת **שְׂכֵמָה** ראשי תיבות **שְׂבִיר כְּלִים מְעוֹלֵם הַתוֹהוּ** לתקן זאת, אמנם כאשר לא עלתה בידם והוצרכו למכור את יוסף ושב ראובן וגו' אמר אנה אני בא רצה לומר, שתיבות אנה אני הם ראשי תיבות של 'אל נקמות י"י אל נקמות הופיע' (טט - בשנוי סדר המלים) אשר מְכַנְנִים על ההרוגי מלכות, והיה מתאונן שעתה שלא נעשה התיקון יוכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות, ואשר ישאר עוד יתברר מעט מעט, עד ביאת משיח צדקינו שיהיה במהרה בימינו, אמן.

[טז] וַיֹּאמֶר – זקף-גדול, שתיים מול אחד (טט - א) הניצוצין (טט - ב) והנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

בראשית וישב לז,טו: **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ:**

בשיחת יוסף והאיש בשדה

דעת זקנים מבעלי התוספות כאן רמז לו השלושה גלויות ת' (טט – שנה) של גלות מצרים. ע' של גלות בבל. ה' של גלות אדום לסוף ה' אלפים יכלה במהרה בימינו וגו'

וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ - מונח זקף-קטן, שתי דרשות כפשוטו של מקרא **וְהָנִיחַ תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה** - מרכא טפחא אתנה (טט - במלה ת'ע'ה)

וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שמצטרפים ענין אחד או שעל כל אחד חל אותו דבר או מצוה אפשר שהיו מספר שאלות קשורות, וכן מלת **לְאִמֵּר** כנוטריקון לאו אמור, ללמד שמשוהו חסר בכתוב, וע"פ **דעת זקנים** שלא אמר בגלוי רמזי הגלויות.

על-פי **תרגום יונתן** האיש לא סיפר לו הדברים הבאים: **א'** ענין התרת שעבוד מצרים; **ב'** שהחוי רוצה לערוך קרב עם בני יעקב ובעקבות שנודע להם הדבר נבבואה נסעו לדותן שזה צפונה משכם. ולכאורה זה פלא כי אם רצו להגן על עצמם היו צריכים לנסוע דרומה. אם כן בטחו על השם שלא יפגעו.

מה-תבקש: מקף בתפקיד רב-חלק, רב-שלב, שליוסף היו בקשות אחדות, וטעם סלוק, מגביל בקשתו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו ט"ו) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – תיקוש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית וישב לז,יט – כ: [יט] וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא:
[כ] וַעֲתָדוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ וַנְּשַׁלְכֵהוּ בְּאֶתְדַר הַבְּרוֹת וְאָמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּוּ
וַנְּרָאָה מִה-יָהִי חַלְמָתוֹ:

פירוש מחשבות האחים על יוסף בסיפא ... (ז,יט) הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא. כלומר אין אנו צריכים לערמה כלל. כי לא להרגו באנו עליו מפאת שנאת חנינם. זולת אחרי אשר נגלה לנו מקור לכו למלוך עלינו ולמשול בנו. באנו לבטל חלומותיו. וכבר אמר החכם כי כל מעשה נקרא ע"ש תכליתה ואין זה רציחה כ"א שמירה מנזקי מחשבותיו. וזה שכתוב **ועתה**. אחרי שנזכור ענין חלומותיו. **לכו ונהרגוהו וגו' אפילו בידים (ז,יט) וַנְּרָאָה מִה-יָהִי חַלְמָתוֹ.** כלומר זה כל עיקר מחשבותינו לבטל תאות מלכותו.

[כ] וַעֲתָדוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ - כעין סדור שנחלק, קריאה עם פסק קריאה בלי פסק. קריאה בלי פסק זה רצף של ביצוע. בקריאה עם פסק נלמד החלת אפיון מ- **(ז,יט) לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ** הוא ביצוע גזר הדין, על **(ז,יט) וַעֲתָדוּ** הוא הדיון המשפטי החלת האפיון תהיה שמכך שיש ביצוע גזר דין נלמד שהיה דיון משפטי שהביא לגזר דין.

(ז,יט) וַנְּרָאָה – זקף-גדול, שלוש סיבות לדוננו למיתה בדיון המשפטי
(א) (ז,יט) הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא: (ז,יט) וַעֲתָדוּ – מונח פסק בראש פסוק, אפשרות ללימוד במידת סדור שנחלק, ללמד שעתה ינסה למלוך עלינו כחלומותיו לכן מותר להרגו אפילו בלי הערמה כדי למנוע נזק מעצמנו.
(ב) ויש מפרש שדנו אותו כמורד במלכות יהודה
(ג) אור החיים מפרש שדנו אותו כעד זומם

אור החיים (ז,יט) וַעֲתָדוּ לָכֵן וגו'. פי' **(ז,יט) לָכֵן** קודם שייגע הוא אצלם הם ילכו לקראתו, ... באותה עת עצמו ... וטעם **וַנְּהַרְגֵהוּ** ע"ד אומרם ז"ל עשרה בני אדם שהרגו אדם אחד אם כולם יחד **פטורים** ... **ונשליכהו וגו' ואמרנו** -

• **וְאָמְרָנוּ** – זקף-גדול אמירה בעלת נקודות לכאן ולכאן.
נקודות באופן אחד מן הסתם חולדה או ברדלס המצויים בבורות יאכלוהו וכוזה נוכל לומר חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּוּ
נקודה באופן אחר לא שיאמרו "חיה רעה הרגתהו" וכוזה אין מוציאים מפיהם דבר שקר וגו'.
חַיָּה רָעָה – גי' רצ"ח, אפשר כי **חַיָּה רָעָה** היה תחליף ל- רצ"ח

בראשית וישב לז,לד: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיִּשֶׂם שָׂק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים:
בראשית וישב לז,לה: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶבְדָּ אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה
וַיִּבְכֶּה אִתּוֹ אָבִיו:

תורה תמימה (לה) וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם - מאי טעמא, לפי שאין מקבלין תנחומין על החי. אבל המת משתכח מן הלב, שנאמר **(תהלים לא,ג) וַיִּשְׁכַּחְתִּי כַּמֶּת מִלֵּב הָיִיתִי כַּכְּלִי אֶבְדָּ:** ^(טז) [מס' סופרים פ' כ"א]:

תורה תמימה הערה כה) והמפרשים הקשו למה לא נתעורר יעקב מעצמו ע"פ כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, וזה באמת דבר פלא. ומה שכתבו המפרשים דכלל זה גופא אנו למדין מיעקב, זה אינו, דהא בדרשא שלפנינו מביא מפסוק **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כַּמֶּת מִלֵּב**, א"כ אנו יודעין זה ע"פ הטבע עצמו. ואמנם יש ליישב הענין ע"פ מה שכתב רש"י בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, אמר יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, עכ"ל, וכפי הנראה דרשו דמה שאמר **אבד** ... **שְׂאֵלָה** הוא תואר לגיהנם, כמ"ש באגדה דחלק ק"ח א' אין שאול אלא גיהנם שנאמר ישוּבו רשעים לשאולה ו- **אֶל-בְּנֵי** הוא כמו על בני, ר"ל על אדות בני, דאל"ף ועי"ן מתחלפין, וכמו אל שאול ואל בית הדמים (ש"ב כ"א ב') שהם ממוצא אחד, ולפי זה י"ל שחשב יעקב דהא דאינו מקבל תנחומין אינו מפני שיוסף חי אלא מפני שהוא מיצר ודואג תמיד מפני הסימן הזה. וכוזה יתבאר היטב לשון הפסוק **(בר' וישב לז,לד - לה) וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו לְנַחְמוֹ**, ומשמע מהמשך הלשון שאחרי שהתאבל ימים רבים אז קמו לנחמו, וקשה למה התמהמהו לנחמו עד אחר ימים רבים, והלא מנהג המנחמים לבא מיד אחר מאורעת האבל, וגם הלשון **וַיִּקְמוּ** אינו מתבאר ברחבה, מהו **וַיִּקְמוּ**, והול"ל וינחמו אותו וכו'. אך לפי מש"כ י"ל דבאמת מיד אחר המאורע לא מצאו בניו ומשפחתו דברים במה לנחמו, כי ראו כי אמנם גדול השכר מאד, ואין מתראין לאדם בשעת קלקלתו, אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיין נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא, והיינו מהא גופא שעדיין מתאבל הוא ואינו מקבל תנחומין, ואלמלי מת הרי כבר הגיע זמן שכחה על המת. והשיב להם הוא, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא מיצר ודואג על זה תמיד, וכמבואר. וכוזה יתבאר הענינים והמשך לשון הכתובים על נכון, ודו"ק:

בבלי ברכות נח,ב ... אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חברו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שלשים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שלשים עשר חדש, שנאמר **(תהלים לא,ג) וַיִּשְׁכַּחְתִּי כַּמֶּת מִלֵּב הָיִיתִי כַּכְּלִי אֶבְדָּ:**
ע"פ תורה תמימה הערה כה)

וַיִּקְמוּ – טרסא, בתפקיד שיעור ומלת **יָמָיו** משמעה י"ב חדש שחזקה על המת להשתכח מן הלב ואחרת הוא חי. **כָּל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד ... כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, ... אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיין נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא,

וַיִּקְמוּ – טרסא, בתפקיד מחיצה, בעל בחינה נעלה, שמירה מפני מחיצת גיהנם. ...
וַיֹּאמֶר – זקף-גדול בתפקיד שלוש אמירות ו/או מחשבות: (טט - א) שכתב **רש"י** בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, **אמר** יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, ... (טט - ב,ג) **והשיב להם הוא**, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא (טט - ב) **מיצר** (טט - א) **ודואג** על זה תמיד,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמת – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות: אהנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקפ – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פז – דרוש הפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 בראשית וישב לו,א:

בראשית וישב לו,ד:

וינאמר לו לך-נא ראה את-שְׁלוֹם אחיך ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן וְהַשְּׂבִי דְבַר וישלחיהו מעמק חֲבֵרוֹן ויבא שְׁכֶמָה:

שכל טוב (בובר) וינאמר לו. (מונח רביע, לפחות ארבעה דברים, כאן שלבים באמירה) (טט – א) בתחלה אמר לו (בר' וישב לו,ג) **לכה**

לשון ענוה, אמר שמא לא ילך אצלם שהרי שונאין אותו, (טט – ב) כיון שקיבל עליו לילך, א"ל בציווי לך-נא, (טט – ג) לשון בקשה פייסו לומר שתהא רואה את-שְׁלוֹם אחיך שרויין: (טט – ד) ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן. שמא ניוזקו.

הסבר: מזה שיעקב ביקש בלשון מיוחדת לך-נא יש ללמוד שבמקום ששכיח הזקא לא תופס הכלל שלוחי מצווה אינם ניוזקים.

ויבא שְׁכֶמָה – מקום של פורענויות, ההיזק מצוי בו (ראה בהמשך **תורה תמימה הערה טז ז**)

את-שְׁלוֹם אחיך – חלק מן האחים שונאים ומקנאים ביוסף, כמשל להיזק מהבריות אליהם מגיע השליח.

ועכשו נראה זאת ע"פ תבניות הטעמים:

לך-נא – מקף בתפקיד רב-שלב, המסביר מדוע יוסף לא עצר בשכם כאשר לא מצא את אחיו והמשיך לדותן.

לך-נא ראה – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד מסיפור יוסף ממילת **ראה** שבשעת יום רואים סכנה והיזק מהבריות והמקום (ראה בהמשך

תורה תמימה הערה טו); וכן בפרשת נגעים כל "ראה" זה ביום)

(א) **סכנה מהבריות** מודגם ב-**את-שְׁלוֹם אחיך** – מקף מהפך פשטא,

את-שְׁלוֹם – מקף בתפקיד רב-מצב יחסי האחים עם יוסף (יחס בני לאה לעומת יחסי בני השפחות),

ובין בני לאה היו אחים שנאמר על יחסם ליוסף (בר' וישב לו,ד) **וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלום**: (בר' וישב לו,יא) **ויקנאו-כו אחיו**, והשנאה והקנאה מביאים להיזק.

(א) **סכנה מהבריות** מודגם ב-**את-שְׁלוֹם אחיך** – מקף מהפך פשטא, להפך מצב היחסים בין האחים

ויבא – טפחא בתפקיד רבוי פורעניות בשכם, כדרשה הבאה ב-**תורה תמימה ויבא שְׁכֶמָה** - תני משום רבי יוסי. מקום מזומן לפורענויות,

בשכם ענו את דינה, בשכם מכרו את יוסף (**תורה תמימה הערה טז**) רומז בזה להשליחות הזאת היתה ראשית הסבה ליירידת ישראל למצרים,

כמ"ש הקדוש ברוך הוא לאברהם המרומז בכתוב **וישלחהו מעמק חֲבֵרוֹן**) - א"ר חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון דכתיב ב' (בר' לך טו,ג) **ידע מדע פי-גרו יתנה ורעף** (סוטה י"א א'): (ע"פ **תורה תמימה**), בשכם נחלקה מלכות בית דוד⁽¹⁾

[סנהדרין ק"ב א']:

הערה ז) נראה טעם הדרשא בכלל שבא ליישב מה שקשה לכאורה איך נכשל יוסף בהליכתו זאת אחרי שיעקב שלח אותו ואמר לו **וישְׂבִי**

דְבַר, א"כ הלך בשליחות מצות כבוד אב, וקי"ל שלוחי מצוה אינן נזוקין, על זה אמר דשכם הוא מקום מזומן לפורענויות והוי כמו שכיחא הזיקא, ובשכיחא הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינן נזוקין כנודע בסוף מס' חולין קמ"ב א' ובכ"מ.

שְׁכֶמָה – סלוק, מגביל ללמד שרק במקום המזומן לפורענויות שם עלול להיות היזק לשליח לדבר מצוה. ואולי גם לומר שדווקא שכם ולא מקומות אחרים.

אופנים נוספים להסבר ע"פ תבניות הטעמים:

(א) **המלצה לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:**

לך-נא ראה – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד (א) הקדם בבוקר ולך (תרגום של אולא) לדרך בשעות אור יום כמו (בר' מקץ מד,ג), **הפקר** אור והאנשים שלחויה **המה ותמריקהם**: דרשה (ב) כי אין ראוי לתלמיד חכם ללכת בלילה אפילו קרוב לעיר מפני היזקים מסוגים שונים.

רמב"ם הלכות דעות פ"ה,ה"ט ... וכן לא יצא יחידי בלילה, אלא א"כ היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו (טט – אפשר גם לתפלה), כל אלו מפני החשד.

הלימוד מיתור מלת **ראה תורה תמימה** (יד) **לך-נא ראה** - ת"ר, **לך-נא ראה את-שְׁלוֹם אחיך**, מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה⁽¹⁾ [חולין צ"א ב']: **תורה תמימה הערה טו**) פרש"י בשעה שאדם יכול לראות והיינו ביום, עכ"ל, והוא רמז בעלמא, ואפשר לומר

דמדויק משום דיתור ה"י נאות לומר לך נא שאל או דרוש לשלום, דכן הוא לשון הרגיל בעלמא בשאלת שלום:

בבלי חולין צא,א ... (בר' וישלח לב,ב) **ויאבק איש עמו עד עלות השחר**: אמר רבי יצחק: מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה; רבי אבא בר כהנא אמר מהכא ... ורבנן אמרי מהכא: (בר' וישב לו,ד) **לך-נא ראה את-שְׁלוֹם אחיך ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן** וגו';

רש"י מדקאמר **עד עלות השחר** - שמע מינה לא ניתנה רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה:

מכאן לתלמיד חכם כו' - שהרי יעקב נשאר יחידי והוזק.

תוספות ... מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה - אומר ר"ת דדוקא נקט תלמיד חכם משום דמזיקין מתקנאים בהם כדאמרינן ג' צריכין שימור מלך ות"ח וחתן וגו'

בית הבחירה למאורי תלמידי חכם אין ראוי לו לצאת יחידי בלילה ולא משום חשד בלבד אלא שהקנאה מצויה לבריות עליו וההיזק מחזור ורודף אחריו דרשו ז"ל (בר' וישלח לב,ב) **ויאבק איש עמו** מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:

טט – פסוק (בר' וישלח לב,ב) יעקב נגד שרו של עשו המראה היזק בלילה, פסוק (בר' וישב לו,ד) בשליחות יוסף אמור ללמד שביום אין רשות למזיק להזיק, אלא שבמקום שההיזק מצוי זה לא כך.

(ב) **המלצה לדרוש בשלום המיטיבים עם האדם:**

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ... (בר' וישב לו,ג) **ויאמר ישְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים בְּשָׁכְמְךָ**, ר' תנחומא בשם ר' ברכיה נהג בו בכבוד כמורא האב על הבן, **ויאמר לו הנני**, א"ר חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחכין,

יודע היית שאחייך שונאים אותך והיית אומר לי **הנני**. (בר' וישב לו,ד) **ויאמר לו לך-נא ראה את-שְׁלוֹם אחיך ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן**, את-שְׁלוֹם אחיך ניחא אלא מאי ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן. (טט – ומסקנתו) הדא אמר שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו,

מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג ... וכי הצאן יודעות, מהו שלום שאמר לו ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן, אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, לפי שהיה יעקב (טט – א) משתכר מצאנו (טט – ב) ואוכל החלב (טט – ג) ולובש הגז, לפיכך נצרך לשאול בשלומן, לכך נאמר **את-שְׁלוֹם אחיך ואת-שְׁלוֹם הַצֵּאן**.

את-שְׁלוֹם אחיך – מהפך פשטא נדרש לעיל ו**את-שְׁלוֹם הַצֵּאן** – מונח זקף-קטן, שתי דרשות:

(א) ע"פ **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד** שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו, (טט – ג) לא אנשים)

(ב) ע"פ **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג** אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, (טט – יוסף נהנה דרך יעקב ממה שהאחים וגם הצאן פירנסו אותם)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית וישב לז, לה: וישבו לאכל לחם

וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ושמעאלים באה מנעדר וינמליהם נשאים נכאת וצרי גלס הולכים להוריד מצרימה:

לאכל לחם – 3 פעמים בתורה, 3 בנביא, תמיד עם מקף. מקף כרב-מצב, (א) מאפה מחמשת מיני דגן ובפרט לחם (ב) כל דבר מאכל כגון

יין ע"פ רש"י (בר ויצא לא, נג) לאכל לחם - כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה, א) עבד לחם רב, (ירמיה יא, יט) נשחיתתה עץ בלחמו: שתיית יין בסעודה היא בכלל אכילה ונלמדת מ-**בבלי יומא עו, א** ... שתייה בכלל אכילה היא. דאמר ריש לקיש: מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה - שנאמר (דב ראה יז, נג) ואכלת לפניו ה' אלקיך במקום אשר-יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצרףך, תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת.

אפשר כי **וישבו לאכל לחם** – זרקא סגול, כעין הוספה שבקידוש במקום סעודה ישתה שתי רביעיות יין ויצא חובת סעודה. אפשר כי **וישבו לאכל לחם** – זרקא סגול, כעין גריעה מסוג הענין בכתוב, משמעה גריעת יין מסעודתם, כפ' רש"י ב-(בר מקץ מג, לד) **וישאו משאת מאת פניו אלהם וארבע משאת בנימן ממשאת פלם חמש ידות וישתו וישפרו עמו**: ... **וישפרו עמו** - ומיום שמכרוהו לא שתו יין, ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (ראה בבלי שבת קלט, א).

בבלי שבת קלט, א ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב (בר ויחי מט, כו, דב) **וזאת לבטא לקדקד גזיר אהיו**: רבי יוסי ברכי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב (בר מקץ מג, לד) **וישתו וישפרו עמו**: מכלל דעד האידינא לא (הוה שיכרות). ואידך (ודעת רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה) - שיכרות (אצל האחים) הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה. **מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת קלט, א**

ולפ"י איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל (ועוד יש לומר) שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אע"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל:

(אוצר החכמה) **אבות דרבי נתן פמ"ה ר' יוסי** אומר כשם שנתנו ארבע מדות בנשים כך נתנו באנשים. האנשים גרגריים קנתאניים צתותניים ועצלים, גרגריים מנין שנ' (בר וישב לז, נה) **וישבו לאכל לחם**. קנתאניים שנ' (שם, יא) ויקנאו בו אחיו, צתותניים שנ' (שם כב, כג) והם לא ידעו כי שומע יוסף, עצלים מנין שנ' (שם מה, ט) מהרו ועלו אל אבי. אמנם בהערה נאמר שלר' יוסי גרגריים נלמד ממקרא אחר בכלה רבתי פ"ד, אבל אפשר לאמר כי **וישבו לאכל לחם** – זרקא סגול, כעין הוספה מסוג הענין בכתוב על הענין, כאן רבוי מאכל. ויש לעיין בדבר כי מבבלי שבת קלט, א נלמד על גריעה בשתיית יין ואילו מאדר"ג נלמד הוספה באכילה. ובספר **אבני אליהו** כתב כי הרמ"א עמד בזה האריך שבטי יה ערב להם לישב לאכול לחם אחר מעשה כזו ... די"ל דעשו להבחין אם יערב להם האכילה או לאו. טט – לפי זה אפשר כי זרקא סגול יהיה בתפקיד גריעת תאבון לאכול כל מאכל מהדין שפסקו. וב-**אבן ישראל, רב פישר ישראל**, ע' קמה, כתב כיון דסנהדרין שדנים למיתה אסורים לאכול לחם כל אותו היום כדאיתא בסנהדרין (סג, א) והם דנו אותו כמסית ומדיח ולכן לא הוה צורך להשהות הדין ליום המחרת. אבל בסנהדרין לומד מפסוקים אחרים כגון "לא תאכלו על הדם".

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא י - כי תשא

... אכלו ושתו באו לברך אמר להם יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, מהו [מה בצע] כי נהרוג את אחינו (שם שם /בראשית ל"ז /ז" כ"ו) אמר להם יהודה בוצע בירך ניאץ ה' (תהלים י' ג) אלא לכו ונמכרונו לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ו), **וישבו לאכל לחם**. (שם שם /בראשית ל"ז /ז" כ"ה) א"ר יהודה הלוי בי רבי שלום הסיבה אחת שישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף למוכרו זיכה את כל העולם כולו שנמכר למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, **וישבו לאכל לחם** להאכיל לחם לכל העולם, ואם עבירתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, זכותם על אחת כמה וכמה, אף כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל, ואם עבירתם למצוה, זכותם על אחת כמה וכמה כולך יפה רעייתי ומום אין בכך (שה"ש =שיר השירים= ד' ז'). **וישבו לאכל לחם** – זרקא סגול, אפשר שע"י הסיבה יהודה הרהר תשובה ועבר מכסא של דין לכסא של רחמים. כלומר גריעה מהדין והוספה ברחמים. וזה גם זיכה את כל העולם שיוסף כלכל אותו בשנות הרעב. זה מתאים לתפקיד זרקא סגול של גריעה מדין ולהוספה ברחמים.

(אוצר החכמה) **אבן שלמה, רב ארנריך שלמה זלמן**, ע' 59. בתורת הסוד, ע"פ ליקוטי ש"ס להאר"י בחגיגה י"ד על מה שארז"ל "שחקים שבו טוחנין מן לצדיקים", **וישבו לאכל לחם** – (זרקא סגול, בתפקיד הוספה) היינו שישבו לעשות היחוד של האכילה ... כדי להמשיך שפע ופרנסה לשבור בר בארץ.

בראשית וישב לז, לה: ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי-אחד אל-בני אבל שאלה ויבך אהו אביו: להתנחם ויאמר

– זקף-קטן זקף-גדול – ג' המלים זקף-קטן זקף-גדול עולה יסו"ד מלכו"ת עולה תקע"ו (= 576), בתבנית טעמים כזאת גימטרית המלים המוטעמות וכן ההפרש בין גימטרית המלים ובין ג' מלת תקע"ו מרמזים על ענינים בפנימיות התורה, ג' התוכן עולה 533 + 18 = 790 = 772 + 18 = 790 (יוסף) ח"י (מתגרה בו) אש"ת אדני"ו = ובאש"ת אדוני"ו (תלוי) י', י' אלו: (א) עשר טיפות המרומות ב-(בר ויחי מט, נד) **ותשב פאיתן קשתו ויפיו זרעי ידיו** (ע"פ שו"ת תורה לשמה סימן תסא תשובה כתב מורנו זצ"ל בשער הגלגולים); (ב) 790 = בעש"ר הרג"י (מלכות הכתוב מדבר). ההפרש בין ג' המלים ותקע"ו 790 – 576 = 214, העולה ע"פ אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל בין היתר למלת הצדי"ק עם האותיות. (שיחות פ' ויצא ט"ל), אפשר כרמז שיוסף עומד בצדקותו. ועוד עולה למלת רן"ה: (בר וישלח לב, ז) **ורוח תשימו בן עזר וגבן עזר**: (ובספר פניני הקדמונים), (אסתור ד, ז) **ורוח ונצלה יעמוד ליהודים** **מקום אחר**,

וכן עולה למלת מלת רון"ה, נצנצה ביעקב רוח הקדש ואמר **פי-אחד** מארץ-ישראל **אל-בני אבל שאלה** למצרים שהיא, ע"פ רב"ע למטה מארץ-ישראל, שתראה דמותי ליוסף (הצדי"ק עם האותיות) וינצל ח"י מן אש"ת אדני"ו וגם יעסוק בעש"ר הרג"י (מלכות) וימנע מיתתם בעתיד. זה אחד מהענינים בדרך סוד בפר' מקץ. יוסף ניסה להביא האחים להתחרט לפניו על מכירתו ובכך למנוע מיתת עשרה הווגי המלכות, ככפרה על מכירתו. וגם (אסתור ד, ז) **ורוח ונצלה יעמוד ליהודים** ולכל העולם שיוסף יאכילם לחם ברעב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרָגָא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טרָחָא = טרָחָא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָגָא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקָרָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסָקוּ – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרָקָא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1. זקף-קטן – 2. זקף-גדול – 3. רביע – 4. מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פֿר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

וַתְּחַלְמוּ – פרט קדמאה, המפורט בפרט בתראה **חֲלוֹם שְׁנִיָּהֶם** – כלל **אִישׁ חֲלֵמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ פִּתְרוֹן חֲלֵמוֹ** – פרט

(בר' וישב מ,ה) **וַתְּחַלְמוּ** – (א) תרסא בתפקיד אפשרי של שעור כנדרש ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** חלום אחד מששים לנבואה

(בר' וישב מ,ה) **וַתְּחַלְמוּ** – (ב) תרסא, בתפקיד: מחיצה נעלה, שורש, מקור לחלום במלאך גבריאל; שורש מקור פתרון החלום בספירת (מידת) מלכות וכנדרש ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** חלום אחד מששים לנבואה שמקורה בספירת נצח דאצילות.

נעין ב-**[בר' מקץ מא,יא]** ו**תְּחַלְמוּ חֲלוֹם בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ וְהָיָה אִישׁ פִּתְרוֹן חֲלֵמוֹ חֲלֵמוֹ חֲלֵמוֹ**: הפסוק מספר על פתרון חלמו של כל שר. נשתמש במידת גורעין ומוסיפין ובמידת גימטריה באותיות ו**תְּחַלְמוּ חֲלוֹם** מתקבלת הגי' נצ"ז ועם הכולל מתקבלת המלה נצ"ח!

(בר' וישב מ,ה) **וַתְּחַלְמוּ** – (ג) תרסא, בתפקיד שעור פ"פ הזהר ופ"ל זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות.

(בר' וישב מ,ה) **חֲלוֹם שְׁנִיָּהֶם** – קדמא ואולא, סדר השתלשלות מנבואה שבנצח, למלכות שבה נשאר פתרון חלום, והחלום עצמו יורד למלאך גבריאל, שבסיפור חלומות שרי פרעה הולך חלום לשני אנשים (כעין שתי מחיצות) כפ'רש"י ע"פ **[בר' פחד,ד]** כל אחד חלם **חֲלוֹם שְׁנִיָּהֶם**, שחלם את חלומו ופתרון חלום חבירו, ועל פותר החלום להעלות החלום ממקורו במלאך גבריאל אל שורש הפתרון במלכות דאצילות.

ככעין פרט בתראה נאמר: (בר' וישב מ,ה) **אִישׁ חֲלֵמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד שני דברים, (א) כנדרש ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו. (ב) אין חלום בלי דברים בטלים. אלא שכאן הדברים הבטלים לא היו בטלים אלא לא נגעו לשרי פרעה.

אפשר כי טעם מונח של **בְּלֵילָה** בתפקיד של תוספת, שלא שייכת אליהם והם אח"כ לא ספרו, וזה מרומז בטעם (בר' וישב מ,ט) **בְּחֻלְמוֹי** – זקף-גדול, חלום הנוגע בשר המשקים, בשר האופים וביוסף ודרכו לכלל ישראל.

עכשו נסביר את: **אִישׁ חֲלֵמוֹ** – מהפך פשטא. מסביר המלבי"ם כי עבירת שר המשקים הייתה חמורה מעבירת שר האופים. ונדרש ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו. וכתב ה-**[דרשות לחם שלמה, הרב ארנרין ש"ע ע' סב]**, כי שר המשקים הרהר תשובה על עבירתו וכל יום היה מתחרט עליה, ואילו שר האופים היה בדעתו שלא חטא כלל לכן לא הרהר תשובה. תבנית הטעמים של **אִישׁ חֲלֵמוֹ** – מהפך פשטא מלמדת על היפוך הדין מפשטות המעשה. שר האופים למרות עבירתו הקלה הומת. שר המשקים ע"י תשובה התהפך דינו לשוב לתפקידו. ומתוך שהקב"ה עורר אותו לתשובה היה ליוסף שני דברים בבואו לפתור את החלום (א) תוכנו המרמז לכנסת ישראל (ב) שהתוכן הגיע באמצעות בעל תשובה. וכך יוסף ידע להעלות את החלום למקור פתרונו, (מלכות שבאצילות) וכך הגיע אליו בשורת הישועה ליוסף ודרכו עבור עם ישראל. שר האופים שלא חזר בתשובה נושא את בשורת העונש מחרון אף ה' במצרים אחרי שישעבדו את ישראל, מעל ומעבר לגזרת "ברית בין הבתרים" ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". כעין דרך "צדיק" (שר המשקים בשורשו היה טוב) באה בשורה טובה, דרך רשע (שר האופים בשורשו היה רע) באה בשורה קשה.

בראשית וישב מ,ח: נִיאָמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֵמוֹ וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלֹא לְאֱלֹהִים פְּתַרְנִים סִפְרוּנָא לִי:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) (בר' וישב מ,ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֵמוֹ. לא אמרו חלומות חלמנו, אלא חלום, אמרו לו חלום שנינו דומין זה לזה, זה בשלשה שריגים, וזה בשלשה סלי חורי: ד"א חלום חלמנו. כל אחד ואחד חלומו בראשו: (מ,ה) **הֲלֹא לְאֱלֹהִים פְּתַרְנִים**. שהקב"ה נתן דעת לבני אדם לפתור חלומות, והן הולכים אחר הפה:

(בר' וישב מ,ח) **וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֵמוֹ** – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, אפשרות להיקש, מחלום לחלום, מפתרון לפתרון, מדרך פתרון לדרך פתרון כמו שלמדו ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** וב-**[זוהר פר' וישב קצא,ב]**.

(בר' וישב מ,ח) **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם** – קדמא ואולא, כעין כלל של סדר פעולות יוֹסֵף – רביע, ארבעה דברים **הֲלֹא לְאֱלֹהִים פְּתַרְנִים** – מהפך פשטא זקף-קטן, סְפָרוּנָא לִי – מקף טפחא סלוק, סְפָרוּנָא – מקף כרב-מצב של הפתרון. סְפָרוּנָא – טפחא כשנוי, היינו פתרון החלום משנתה, הולך אחר הפה של הפותר. מלת "נא" קשורה לשער של קדושה. לִי – סלוק, מגביל. יש לבקש פתרון רק מאדם המקדש עצמו, שמבטל עצמו לקב"ה. הקב"ה נתן דעת (רק) לבני אדם (קדושים) לפתור חלומות (טט): קצת מן ההסבר ע"פ תורה ופירושה – הרב אברהם אלאשוילי), וע"פ **[בבלי ברכות נה,ב]** רבא הסביר כי הכתוב "בחלום אדבר בו" זה ע"י מלאך.

אפשר כי הכלל ופרט כאן מלמדים כנאמר ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רב הונא בר אמי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: (טט) **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם** – קדמא ואולא כעין כלל למצב (הב) הרואה חלום ונפשו עגומה (טט): כמודגם בשרי פרעה) ילך ויפתרנו בפני שלשה. יפתרנו? והאמר רב חסדא: חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא! – (טט): יעשה ארבע פעולות כנרמז בטעם רביע של יוֹסֵף – פעולה א (ראה שר'ע אר"ח ס' רכ,ס"א)) אלא אימא: יטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו: חלמא טבא חזאי. ולימרו ליה הנך: טבא הוא, וטבא ליהוי, רחמנא לשוייה לטב. שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא, ויהוי טבא ([פרישה על טור אר"ח הלכות ברכת הפירות ס' רכ] שיאמרו זאת לפחות 3 פעמים ועד 7) (בתוך ה-טור ... וכתב בה"ג שאומר עננו באלהי נצור).

(טט): פעולה ב) ולימרו שלש הפוכות (טט): כמרומז ב- **הֲלֹא לְאֱלֹהִים פְּתַרְנִים** – מהפך פשטא זקף-קטן), ושלש פדויות, ושלש שלומות. שלש הפוכות – (תה' ל"ב) **הַפְּכֵת מִסְפְּדָה לְמִחּוֹל לִי פִתְחָת שְׁקִי וּפְתַחְנִי שְׁמִיחָה: (דמיהו ל"ב) אֲזָ תִשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבְחַרְתִּים וּזְמַנִּים יִתְגַּדּוּ וְהַפְּכָתִי אֲבָלָם לְשִׁשׁוֹן וְגו', (דב' תצא כ"ג) וְלֹא-אֲבָהָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל-בְּלִעְמֵךְ וַיִּהְיֶךָ וְגו'.**

(טט): פעולה ג) שלש פדויות – דכתיב (תה' נה,יט) **פָּדָה בְּשָׁלוֹם גַּפְשִׁי מִקְרַב־לִי וְגו', (שעייהו לה,י) וּפְדוּנִי ה' יִשְׁבֹּן וְגו', (שמו"א יד,מה) וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שָׂאֵל הַיִּזְרְהוֹן יְמוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה וְגו'.**

(טט): פעולה ד) שלש שלומות – דכתיב (שעייהו נו,ט) **בְּרָא נֹב גִּבַּ שְׁמַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וְלַקְרֹב אָמַר ה' וַיְרַפְּאֵתּוּ: (דמיהו יב,ט) וַיִּרְחַם לְבָשָׂה אֶת-עַמּוּשׁ רֹאשׁ הַשְּׁלוּשִׁים הַשְּׁלִישִׁים לָךְ דְּוִיד וְעַמְּךָ בְּיָשִׁי שְׁלוֹם לָךְ וְשְׁלוֹם לְעַזְרָה וְגו', (שמו"א כה,י) וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה לְגַי וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ שְׁלוֹם:**

[שר'ע אר"ח הלכות ברכת הפירות ס' רכ,ס"א] הרואה חלום (א) ונפשו עגומה עליו, (ב) א יטיבנו (ג) באפי תלתא דרחמי (פי' שאוהבים אותו) ליה, ולימא באפייהו: חלמא טבא חזאי, ולימרו אינהו: טבא הוא (ד) [ב] וטבא ליהוי ב וכו'. **סעיף ב** (ה)משנה ברורה: עוברות ומניקות יפדו בממון)) ג יפה (ו) תענית "מג"א, משנה ברורה: עם תשובה) לבטל חלום רע, (ז)משנה ברורה: התענית רשות)) כאש לנעורת. הגה: ודוקא בי ביום, ד ואפי' בשבת, ועיין לקמן סימן רפ"ח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **מצבת השערות** **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים פסוקים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; **מחפץ פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** – מאריך; **רבי**; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפאג** – טרוא – שני משמעות, רבי משמעות; **מרכא טפאג** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפאג** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפאג** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפאג** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **וראק סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** – **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 **בראשית וישב לז,א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)**

בראשית וישלח לו,מג: אלוף מגדיאל אלוף עינים **אלהו אלופי אדום למשכתם בארץ אחרתם הוא עשו אבי אדום: פ**
בראשית וישב לז,א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
בראשית וישב לז,ב:

אלהו תלדות יעקב בן-שבע עשרה שנה הוה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלחה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל אביהם:

נברר משהו ממה שלמד הפסוק **(בר' וישב לז,א)** **וישב יעקב** וגו' וקשרו ל-**(בר' וישב לז,ב)** **אלהו**.

המלה אלה נדרשת כפסולת את המוזכרים לפניה. כגון ב-**[מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א]** ילמדנו. **אלהו תלדות יעקב יוסף**, א"ר אבהו כל מקום שנ' **אלה**, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים, **אלהו תלדות יעקב**, פסל לאלופי עשו. ואילו -**[שמות רבה (וילנא) פרשת משפטים פרשה לג,]** למד לפסול את אלופי עשו מכתוב חסר וזה לשונו ... ולכן **(בר' תול' כה,ט)** **תולדת יצחק** חסר (אות ו'ו שניה) להוציא יעקב מכלל הרשעים, כיוצא בו **(בר' וישב לז,ב)** **אלהו תלדות יעקב** (חסר אות ו'ו ראשונה) פסל לאלופי עשו.

אפשר שמהסמיכות **(בר' וישב לז,א)** **בארץ כנען** **(בר' וישב לז,ב)** **אלהו** בא גם לפסול את יושבי כנען שע"פ **[ת"ר"ש [יז] [לקח טוב] (דב' וא' ז,א)]** עבדו האדמה, נטעו, חצבו ובנו כדי שבני ישראל יירשו אותם.

לכן טעם מונח לגרמיה (=מונח פסק) ב-**(בר' וישב לז,ב)** **אלהו** אמור ללמד משהו אחר.

כתב ה-**[אלשיך (בר' וישב לז,א)** **וישב יעקב**. הנה פסוק זה יראה בלתי מקושר לא למעלה (ט:ט) לכתוב לפניו) ולא למטה (ט:ט) לכתוב אחריו. והנה אמרו רבותינו ז"ל **[בראשית רבה פד,ג]** בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא וכו'. הנה שקשרו הכתוב אל מה ש(כתוב)אחריו. עכשו נסביר חלק מפסוק (לז,א) ע"פ **[כלי יקר]** תוך שילוב תבנית הטעמים בפירושו.

(בר' וישב לז,א) **וישב יעקב** – מונח זקף-קטן, זקף-קטן כשני לימודים, מונח עשוי להוסיף לימוד של מצב ביניים.

פי' **[כלי יקר]** לימוד (א) ... שמאשים את יעקב על שביקש לישב בעולם הזה ישיבה של קבע להיות כתושב בעולם הזה במקום מגורי אביו, כי אביו לא כן עשה אלא היה בעולם הזה כגר וכאורח נטה ללון, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא **(בר' תול' מ,ג)** **גור בארץ האת** ... אף-על-פי שיצחק כמו אברהם היו תושבי **ארץ כנען** כי שלהם היא מן הדין **(בר' ח"ש כג,ד)** **גר-ותושב אנכי עמכם**

לימוד (ב) דבר אחר, שכבר נאמר לאברהם **(בר' לך טו,ג)** **ויאמר לאברהם ידע תדע פירגו ויהנה זרעך בארץ לא לךם ונעבדום וענו אתם ארבע מאות שנה:** וגם יעקב יש לו חלק בפריעת חוב זה והוא ביקש ישיבה של שלווה במקום מגורי אביו ... בארץ כנען, ורצה לקבל חלק במתנת הארץ, ולא רצה לשלם חוב כי גר יהיה זרעך, על כן קפצה עליו רוגזו של יוסף לכך נאמר **בארץ כנען**, ואילו לא בטלה מיעקב ישיבה של מנוחה לא היו ימים אלו עולים לו למספר ארבע מאות שנה והיה מתאחר הקץ בהכרח:

מכך מגיעים להסבר הקשר בין פסוק (לז,א) ו-(לז,ב)

(בר' וישב לז,א) **אלהו תלדות יעקב** – מונח לגרמיה (=מונח פסק) מונח רביע, יש כאן שתי קריאות. (א) קריאה עם פסק **אלהו** – מונח לגרמיה (=מונח פסק). טעם פסק של המונח לגרמיה מפסיק את שתי כוונות יעקב (א) ישיבה של שלווה בעולם הזה (ב) ישיבה כגר **בארץ כנען** ובכך לקיים את גזרת ברית בין הבתרים בלי השעבוד והענוי. אובחן שבאחד מתפקידי טעם פסק, רעיון הכתוב משמאלו עובר לימין הפסק ונדרש בו דבר נוסף. כאן הרעיון הוא התולדות של "רוגזו של יוסף" שקופץ על כוונות יעקב שבפסוק (לז,א) ומשבשם. (כאן כביכול קופץ מעל הפסק)

(ב) קריאה ללא פסק ב-**[מדרש ילמדנו]** ד"א **אלה תלדות יעקב יוסף**, כל תולדות הללו (בני יעקב) לא באו אלא בזכותו של יוסף.

(בר' וישב לז,א) **תלדות יעקב** – מונח רביע, לפחות ארבעה דברים משותפים ליעקב וליוסף, כגון הנדרש ב-**[מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט**

תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א] ... א"ר שמואל לא היה צריך לומר אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מהו **תלדות יעקב יוסף**, כל מה שאירע לזה אירע לזה. (ט:ט) א) מה יעקב נולד מהול, אף יוסף נולד מהול. (ט:ט) ב) מה יעקב היתה אמו עקרה, אף יוסף היתה אמו עקרה. (ט:ט) ג) מה זה נתקשה אמו בשעת הלידה, אף יוסף נתקשה אמו בשעת הלידה. (ט:ט) ד) מה זה אמו ילדה שנים, אף זה כן. (ט:ט) ה) מה זה אחיו שונא אותו, אף זה כן. (ט:ט) ו) זה רועה, וזה רועה. (ט:ט) ז) זה נשטן, וזה נשטן. (ט:ט) ח) זה נגנב, וזה נגנב. (ט:ט) ט) זה נתברך בעשר ברכות, וזה נתברך בעשר ברכות. (ט:ט) י) זה יצא חוצה לארץ, וזה יצא חוצה לארץ. (ט:ט) יא) וכן כל (דף צ"ט, ע"ב) המאורעות שארעו ליעקב ארעו ליוסף. הוי **אלה תלדות יעקב יוסף**. רבה פ"ד, ילמדנו.

וכגון הנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד,ו]** א"ר שמואל בר נחמן **אלהו תלדות יעקב יוסף** לא היה צריך קרא למימר כן אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מה ת"ל יוסף אלא שכל מה שאירע לזה אירע לזה, (ט:ט) א) מה זה נולד מהול אף זה נולד מהול, (ט:ט) ב) מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה, (ט:ט) ג) מה זה אמו ילדה שנים אף זה אמו ילדה שנים, (ט:ט) ד) מה זה בכור אף זה בכור, (ט:ט) ה) מה זה נתקשה אמו בלידה אף זה נתקשה אמו בשעת לידה, (ט:ט) ו) מה זה אחיו שונא אותו אף זה אחיו שונאים אותו, (ט:ט) ז) מה זה אחיו בקש להרגו אף זה בקשו אחיו להרגו, (ט:ט) ח) מה זה רועה אף זה רועה, (ט:ט) ט) זה נשטן וזה נשטן, (ט:ט) י) זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים, (ט:ט) יא) זה נתברך בעשר ברכות וזה נתברך בעשר ברכות, (ט:ט) יב) זה יצא חוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ, (ט:ט) יג) זה הוליד בנים בחוצה לארץ וזה יצא לחוצה לארץ, (ט:ט) יד) זה ליווהו מלאכים וזה ליווהו בשבילו, (ט:ט) טו) זה נתגדל ע"י חלום וזה נתגדל ע"י חלום, (ט:ט) טז) זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו, (ט:ט) יז) זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, (ט:ט) יח) זה כלה את הרעב וזה כלה את הרעב, (ט:ט) יט) זה משיב ע"ב וזה משיב ע"ב, (ט:ט) כ) זה מצוה וזה מצוה, (ט:ט) כא) זה מת במצרים וזה מת במצרים, (ט:ט) כב) זה נחנט וזה נחנט, (ט:ט) כג) זה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו.

וכגון הנדרש ב-**[מדרש נחומא (בובר) פרשת וישב [ה]]** ד"א **אלהו תלדות יעקב יוסף**, (ט:ט) א) שהיו פני יוסף דומין ליעקב, מנין, שכן הוא **(בר' וישב לז,א)** **וישראל אהב את-יוסף [מפלי-בניו ביי-בזמנים הוא לו, והרי בנימין קטן ממנו והוא אומר בן זקונים, אלא שהיה איקונין דומה לו הוי אלהו תלדות יעקב יוסף]**. (ט:ט) ב) מה יעקב העמיד שבטים, אף יוסף העמיד שבטים, שנאמר **(בר' ויחי מח,ה)**

אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהודה ויוסף: (ט:ט) ג) ד"א מה יעקב נתכסה מאביו כ"ב שנה, כך יוסף נתכסה מאביו כ"ב שנה, הדרשה על הפסוק רוב הדרשה על מונח רביע עוסקות בדברים עתידיים, כעין אין מוקדם ומאוחר בתורה בין פרשות שונות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קוירי ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית וישלח לו, מג: אלוף מגדיאל אלוף עיגם
בראשית וישב לז, א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
בראשית וישב לז, ב:
אלהו תלדות יעקב בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן ותוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

[רש"י ישן] (דבר אחר **וישב יעקב** הפשטני הזה נכנסו גמלינו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולן, מה כתיב למטה **(בר' וישב לז, ב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם):**
 יעקב אבינו ראה בפועל בקימת אלופי עשו ובנבואה שיציקו לישראל, ושהקב"ה יכתיבם למשה רבנו שיכתבם בתורה בסוף פרשת וישלח. ואז יפתח בפרשת וישב ב-**(בר' וישב לז, א)**, **וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:** וברישיא של הפסוק שאחריו **(בר' וישב לז, ב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף** נבואה המלמדת שיוסף יהיה כעין גואל ראשון ודוגמא לגואלים אחרים. ובעז"ה עוד נזכה לקיום הנבואה **(עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.**

תבנית הטעמים של **(בר' וישב לז, ב)** **יוסף בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן**, מיוחדת מאד באשר אחרי גרשיים מהפך פשטא" נמצא טעם קדמא. אם נשים את התבנית "מהפך פשטא" כמאמר מוסגר, מתקבלת תבנית גרשיים ... קדמא, כאילו כתוב **יוסף הנה רעה את-אחיו** – אז תבנית הטעמים היא גרשיים קדמא מהפך פשטא בתפקיד של ענין שהתחיל מושהה ויתחיל שוב.
ע"פ [התורה"מ (המלבי"ם)] יעקב התיישב בקביעות בארץ (א) מצד שהיא ארץ מגורי אביו והיה אצלו כארצו ומולדתו ובית אביו, (ב) מצד שהיא ארץ כנען, המוכנת לקדושה ולהשגחת ה'.
 כאן **ארעה ההשגחה** מצד גורת בין הבתרים, המשך **[התורה"מ]** ולכן סבב מסבב הסכות הספור שיבא בפרשה עיי"כ נתגלגל שירדו למצרים: האם גורת בין הבתרים התקיימה במלואה במצרים? התורה שבעל-פה עונה שיציאת מצרים בשעה שארעה מנעה כליון עם ישראל, לכן נותר זמן מקיום מלוא הגזרה (ישבו 210 שנים ונותר עוד 190 שנה), וזמן זה מתבטא בגלויות שונות שעם ישראל עובר. במהרה בימינו תבוא הגאולה השלמה ותחזור ההתישבות בא"י ולא תעקר עוד.
 יעקב אבינו התישב, ע"י מה שארע כאשר **יוסף בן-שבע עשרה שנה** ההתישבות הושהה ואח"כ חודשה ושוב הושהה פעמיים ועדיין צריך להתקיים **(עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.**

ועוד לימוד העשוי להתקבל מתבנית הטעמים של **יוסף הנה** – היא גרשיים קדמא, בתפקיד, דבר מאוחר שהקדים. פ"י **[כלי יקר]** ומה שאמרנו קפצה עליו רוגזו של יוסף. מהו לשון קפצה, היה לו לומר בא לידו ענינו של יוסף, ומהו לשון רוגזו, ולמה יחס הרוגז ליוסף. והקרוב אלי לומר בזה שרוגזו של יוסף היינו חטאו של יוסף, אשר בו הרגזו לאלהים במה שהביא דבתם רעה על אחיו, איך שקוראין לאחיהם עבדים, עד שהיה הדין נותן שלעבד נמכר יוסף, ואם כן אף אם לא היה יעקב מבקש לישב בשלוה מכל מקום היה עונש זה ראוי לבוא על יוסף, וזלזל ש **יוסף בן-שבע עשרה שנה** היה ולא היה בר עונשין עדיין בבית דין שלמעלה, ולפי שנתחברו לרוגזו וחטאו של יוסף גם מה שביקש יעקב לישב בשלוה, על כן מיהר ה' ועשה ליוסף בר עונשין קודם זמנו, וזהו לשון קפצה עליו, כי כל קפיצה מורה על דבר שראוי לבוא על כל פנים **וממהר לבוא קודם זמנו**, כך חפץ ה' להביא עונש על יוסף קודם זמנו כדי לבטל ישיבתו של יעקב, והוא והא גרמה, כי עונש של יוסף לבד לא יספיק כי לא היה בר עונשין, וישיבתו של יעקב לבד גם כן לא יספיק להביא בעבור זה עונש על יוסף שלא חטא:

בראשית וישב לז, ג: וישלח אלה את-יוסף מכל-בניו כי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:
בר' וישב לז, ג) **וישאל** – רביע כארבעה דברים כמשולב במדרשים הבאים:

[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ח] (בר' וישב לז, ג) **וישאל אלה את-יוסף**, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמשרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, (ט: ג) (האהבה גרמה ל-) **ועשה לו כתנת פסים, [מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת וישב פרק לז, ג]** לעולם אל ישנה אדם [בנון] בין בניו, שבשביל כתנת פסים שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: (ט: ד) **[מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב יט]** ד"א **(ש"ש ח, ג)** **כי-ענה כמות אהבה, אהבה שאהב יעקב ליוסף, שנאמר (בר' וישב לז, ג)** **וישאל אלה את-יוסף, (ש"ש ח, ג)** **קשה כשאול קנאה** שקנאו בו אחיו, ומה תעשה אהבה בצד קנאה, ומי גרם ליוסף לבוא לידי שנאה, שהאהבה שאהב אותו אביו יותר מדאי.

בראשית וישב מ, ט: ו; ט] ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה-גפן לפני:

בחלומי – זקף-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים, (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל **זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב** (בסוגריים פ"י **זהר בהיר (זה"ב)**, **הרב די"מ אייכנשטיין, אוצר החכמה (בר' וישב מ, ה)** **והחלמו חלום שנייהם איש חלמו פלילה אחר איש כפתרון חלמו וגו' ת"ח דהא אתמר דכל חלמין אולין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פישרא טבא ולהאי פישרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטרין (זה"ב: בשביל שידע על עיקר ושרש שלו על מה מרמו בעליונים, ע"כ פתר חלום שר המשקים שבשרשו טוב, ושל שר המשקים ששרשו הרע).**

נזכיר מה שכתבנו לעיל **(בר' וישב מ, ה)** **והחלמו** – (ג) **טרסא**, בתפקיד שעור ע"פ **[זוהר פר' וישב קצא, ב]** **[זהר בהיר (זה"ב) = זה"א], הרב די"מ אייכנשטיין** ופ"י זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות. (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דז"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אהנה, סלוק** – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב שששיות לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלשא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 בראשית וישב לו,א (התשע"ח)

בראשית וישב מ,ט-יד: [ט] ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני:

[ו] **ובגפן שלשה שריגים והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים:**
 [יא] **וכוס פרעה בידו נאקה את הענבים ואשחט אתם אל-כוס פרעה ואתן את הכוס על-כף פרעה:**
 [יב] **ויאמר לו יוסף זה פתרוני שלשת השנים שלשת ימים הם: [יג] בעודו שלשת ימים ישא פרעה את ראשו ונחשך על-כנף ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו:**
 [יד] **כי אם זכרתני אתך כאשר יטב לך ועשיתנא עמדי חסד והזכרתני אל-פרעה והוצאתני מן-הבית הזה:**

בחלומי – זקא-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים (רש"י מ,ה), (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל (זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב (בסוגריים פ' זהר בהיר (זה"ב), הרב דיא"מ אייכנשטיין, (אוצר החכמה) (בר' וישב מ,ה) **ובחלמו חלום שנייהם איש חלמו בגילה אחד איש כפתרון חלמו וגו' ת"ח דהא אתמר דכל חלמין אולין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פשרא טבא ולהאי פשרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידיע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטריך (זה"ב: כשביל שידע על עיקר ושורש שלו (טט: של יוסף על תפקידו) על מה מרמז בעליונים, ע"כ פתר חלום שר המשקים שבשורשו טוב, ושל שר האופים ששורשו רע), נזכיר מה שכתבנו לעיל (בר' וישב מ,ה) **ובחלמו** – (ג) תרסא, בתפקיד שיעור ומחיצות ע"פ (זוהר פר' וישב קצא,ב) (זהר בהיר (= זה"ב), הרב דיא"מ אייכנשטיין) ופ' זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות. (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דז"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל)**

(הכתב והקבלה בראשית מ) (א) חלום שר המשקים (ב) פתרון חלום שר האופים (ג) דברים הנוגעים אל יוסף (בר' וישב מ,יד) כי אם זכרתני אתך. לדעתי אין לחברו עם מה שאחריו, וכלומר כאשר תהיה במעמד הטוב והצלחה תזכרני לעשות עמדי חסד, דא"כ היה ראוי לומר תזכרני, לא **זכרתני** לשון עבר, גם מלת **אתך** מיותר דלא מצאנוהו בשאר מקומות מחובר בלשון זכירה, וכן טעם הרביע שבמלת **אתך** יפירו ממה שאחריו ועושה כמאמר לעצמו, לכן נ"ל כי טעם **זכרתני אתך**, הוא כאלו אמר גם אנכי יוסף הזוכרתי אתך, כי כמו שראית בחלומך דברים הנוגעים אותך, ככה יש בו דברים הנוגעים אלי יוסף, ובדברך אלה זכרת ממני כמו ממך, ושנינו כאחד משותפים בפתרון חלומך, כי (בר' וישב מ,י) **שלושה שריגים** ונתינת הכוס אל כף פרעה (טט: שב-בר' וישב מ,יא), הם רק נוגעים אותך, דלאחר שלשת ימים תשוב למעלתך לתת (בר' וישב מ,יג) **את הכוס על-כף פרעה**, אמנם (טט: אבל) ענין גפן שהיה לפניך, (בר' וישב מ,י) **והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים:** (בר' וישב מ,יא) **ונאקה את הענבים ואשחט אתם אל-כוס פרעה**, אין מענינים הנוגעים אליך, לכן לא הזכרתי מהם בפתרון (כי באמת משקה כזו אינה ראויה לשתייה אף לפחותי אדם מכש"כ למלך) אבל אלה הם הרומוזים אלי, (במכילתא דרשב"י בלק קפ"ט (וכן טט: ע"פ (זהר בלק פירוש הסולם ע' לד)) פתח איהו (הילד שדבר קודם) ואמר (בר' וישב מ,י) **ובגפן שלושה שריגים** וגו' עד הכא חזיונא דמלה (עד כאן חזיון הדבר שבחלומי, שהוא גפן, וג' שריגים, והענבים), דהא מכאן ולהלאה חזיונא דיליה הוה (טט: ע"פ הסולם מכאן והלאה חזיון של עצמו (שר המשקים)) דכתיב (בר' וישב מ,יא) **וכוס פרעה בידו** (טט: ע"פ הסולם דהיינו מה שעשה הוא עצמו). אבל חזיונא דמלה (טט: ע"פ הסולם אבל חזיון הדבר שבחלומי מכוון) בגיני' דיוסף הוה (טט: ע"פ הסולם היה בשביל יוסף) ולבשרא ליה דישמע יוסף וינדע (וידע).

(זהר בלק (בחלוקת הסולם) פה) מלמד שסחית הענבים דומה לסחית הענבים של יעקב להוציא יין ליצחק, ומה שארע ליעקב ארע ליוסף, מזה יוסף ידע שהדברים מכוונים אליו. וכשם שיעקב מיתק את הגבורות בחסד להמשיך עליו ועל ילדיו שפע ברכה, כך מרומז במשל סחית הענבים שבחלום שעל יוסף לעשות)

זהר בלק (בחלוקת הסולם) פה) תנינן שבעה רקיעין אינון, ואינון ^פ שבעה היכלין. ושית אינון, וחמש אינון, וכלהו נפקי מגו ^ג עתיקא עלאה (טט: כתוב זה מלמד על מידות היוצאות מבינה לזעיר אנפין (ז"א) חג"ת נה"ם, ופעמים חג"ת נה", ופעמים חג"ת נ"ה). ההוא יין (לסעודה שהכין יעקב ליצחק) ^פ משיך ליה יעקב מרחיק (טט:ב-ברש' תולדת) נדרש שהוא מגן עדן, וסחיט ליה מענבים דההוא גפן. כדן יעקב אמשיך ליה ההוא יין דקא אתחזי ליה, והדי ושתה (טט:תקן היין שיהיה ראוי לשתיית יצחק, שמח ושתה). ^ג הה"ד. ^ה (בר' תול' כז,ה) **ונבא לו יין וישת.** הכא ^ה אתכליל עילא ותתא. וע"ד ארזיק מלה, ומשיך לה במשיכו דתרי תנועי (ועל כך שעשה שתי פעולות לעלות ממה למעלה להגיע לגפן ואח"כ למשכה מטה מעיד טעם מרכא כפולה במלת לו), והיינו **לו**. ליה לתתא, ליה ^ה לעילא (ג"א) מוסיף לעילא בתרין סטרין אחיד). **זהר בלק, פירוש הסולם עמ' לד-לה**

... והוקשה לו הכתוב, (בר' תול' כז,ה) **ונבא לו יין וישת**, הלא יין הוא הארת חכמה, שמקורה היא בקו שמאל ... וע"ד ארזיק מלה ומשיך לה במשיכו דתרי תנועי והיינו: **לו**. כי תחת **לו** כתוב **מרכא כפולה**, שצריכים להאריך בנגונו משום שרומז על תקן יעקב את קו שמאל דבינה, ועל תקן יעקב את קו שמאל דז"א. וע"כ **ונבא לו**, היא בב' תנועות שיורה על שתי הבאות, שני תקונים. וז"ש ליה לעילא בבינה, ליה לתתא בז"א.

נחלק תוכן הפסוקים לנוגע לשר המשקים ולנוגע ליוסף.
[ו] ובגפן שלושה שריגים – נוגע לשר המשקים, שלושה ימים. **והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים** – נוגע ליוסף, לבשרו שה' זכרו וידע על גאולה קרובה, הגפן רומז על יוסף, שאנכי (יוסף הפותר לשר המשקים) מישראל הנקראים גפן, **והוא כפרחת** שממקום שפלת מדרגת יוסף תפרח הצלחתו, היושב כעת בבית המשמר והוא כיון המשומר בתוך הענבים (כנראה בעוד שלושה ימים):

[יא] וכוס פרעה בידו – נוגע לשר המשקים, **ונאקה את הענבים ואשחט אתם אל-כוס פרעה** (לפי (הכתב והקבלה), בהשתדלות שר המשקים שתוציאני מבית האסורים, והוא סחית הענבים להוציא המשקה מתוכם החוצה)(לפי (זהר בלק) סחית הענבים דומה לסחית הענבים של יעקב להוציא יין ליצחק, מזה יוסף ידע שהדברים מכוונים אליו). **ונאתן את הכוס על-כף פרעה**: – נוגע לשר המשקים, אלא שכמו שיעקב סחט הענבים ליצחק ומשך אליו הברכה, כך יוסף יסחט הברכה מצד שמאל מבינה וגבורה ויבוא בתגבורת וימוזג בחסד, כי הצלת מצרים הינה כדי להציל את יעקב ובניו שחייבים להיות גרים בארץ לא להם מגזירת בין הבתרים, ואח"כ תעמוד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצות השערות: אתנה, סלוק** – סוף-ספוק (נקראים קיסרים (פסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרקי, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשו; מרקי טפחא – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרקי תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרקי טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלשא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

להם זכות זאת בשעבוד עד לגאולה ע"י ה'.

בנוגע לכלל ישראל, הם דברים שבפנימיות התורה

[ט] וַיִּסְפָּר שְׂרָה־הַמְּשָׁקִים אֶת־חַלְמֹו לְיוֹסֵף וַיֵּאמֶר לוֹ בְּחַלְמוֹי וְהִנֵּה־גִפְנֵי לְפָנַי:

וַיִּסְפָּר שְׂרָה־הַמְּשָׁקִים אֶת־חַלְמֹו – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים ועל כל אחד חל אותו ענין או חלה אותה הלכה.

וַיֵּאמֶר לוֹ – מונח זקף-קטן

בְּחַלְמוֹי – זקף-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים (כי פתרונו היה בחלום שר המשקים וגם הפוך), (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל.

וְהִנֵּה־גִפְנֵי – מקף טפחא סלוק, **וְהִנֵּה־גִפְנֵי** – מקף כרב-מצב או רב-שלב כיוסבר להלן, **וְהִנֵּה־גִפְנֵי** – מלת "והנה" להביא נסתר לידי גלוי,

וְהִנֵּה־גִפְנֵי – טעם טפחא רבוי ושנוי וזה מתואר ב-(**בר' וישב מ,י**) **וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים:**

לְפָנַי – סלוק להגביל את תקופת הענוי במצרים ואז תעלה שוועת בני ישראל בגלוי כנלמד מ-**וְהִנֵּה־גִפְנֵי** אל **לְפָנַי** – לפני הקב"ה. יגיע העת ליציאת מצרים, אז יתגלו בזה אחר זה כל השלבים בהבשלת פרי הגפן – משל לכנסת ישראל שתהיה מוכנה לקבלת התורה.

לוֹ בְּחַלְמוֹי – זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד לחשב ג' של המלים המוטעמות ב-זקף-קטן זקף-גדול, וחישוב ההפרש של ג' המלים מג' המלים זק"ף-קטן"ן זק"ף-גדול"ל שהיא "תקע"ו, ולקבל כעין גלוי נבואי. הגימטריאות הבאות מאוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל.

לוֹ בְּחַלְמוֹי ג' המלים עולה $36 + 96 = 132$ סה"כ קרבנות במשך שנה פשוטה למוספי ראש חודש בשנה- פרים שנים, איל אחד, כבשים שבעה, חטאת אחד (סה"כ י"א). י"א פעמים י"ב = 132 (חת"ס סוף מועד).

ג' ההפרש מ-תקע"ו עולה $576 - 132 = 444$ עולה מד"ת מקד"ש ליד"ת אפשר כי מלת מקד"ש (ע"פ נועם אלימלך פ' תרומה צו), וסה"כ הבהמות לקרבנות ראש חודש במשך שנה פשוטה (ע"פ חת"ס סוף מועד) שימשו השראה למדרש הבא:

[תורה תמימה] (בר' וישב מ,י) וַיִּבְנֶן וְגו' – תניא, רבי אליעזר המודעי אומר, גִּפְנֵי – זה ירושלים, של שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – זה מקדש, מלך, וכהן גדול. וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – אלו פרחי כהונה. הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – אלו נסכים⁸ [חולין צ"ב א']:

[תורה תמימה הערה א] ס"ל דכל אלה נרמזו באותו החלום, משום דכל תכלית ירידת ישראל למצרים שנסתב ע"י ירדת יוסף ה' לתכלית כניסתם לארץ ובנין המקדש ומעשה הקרבנות והשראת השכינה, כנודע. והנה בגמרא באו עור כמה דרשות ורמזים על לשון פסוק זה, והעתקנו רק את זו שלפנינו, ממני שמבואר בגמרא, אמר רבן גמליאל, עדיין צריכין אנו למודעי, כלומר לדעת ר' אליעזר המודעי (בעל הדרשא שלפנינו), משמע שמכל הדרשות בחר ר"ג בדרשא זו. וכחאי גונא כתבנו בפ' יחי בפסוק פחו כמים:

במקדש עם כל הקרבנות הביאו נסכים כדוגמת נסכי קרבנות ראש חודש המרומזים בג' **לוֹ בְּחַלְמוֹי**.

בנוסף לנאמר בהערת תורה תמימה לתכלית הירידה למצרים הם ירדו לתיקון חטא אדה"ר, בהוצאת ניצוצות קדושה שנפלו שם בחטא אדה"ר במעשה בראשית. הקשר למעשה בראשית מרומז בתבנית הטעמים של (**בר' וישב מ,י**) **וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים:**

וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – (סלוק) טפחא מונח אתנה, כעין תבנית (**בר' א,א**) **בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים** – (סלוק) טפחא מונח אתנה. תכלית בריאת העולם עבור ישראל שיקיימו התורה כפ' (**רש"י**) **בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים** – אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו), בשביל התורה שנקראת (**מש' ח,כב**) **רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ** ובשביל ישראל שנקראו (**יר' ג,ב**) **רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה**; עד הנה מדרש חכמים. (**רש"י בבלי חולין צב,א**) **וַיִּבְנֶן** – ישראל נמשלו לגפן דכתיב (**תה' ו,ט**) **גִּפְנֵי מִמְצָרִים תְּסִיעַ תְּגַרְשׁ אֲלֵהֶם וַתִּטְעֶנָּה:** ע"פ **[זהר בלק]** יוסף ידע מהגפן שבחלום שהדבר נוגע אליו ולעם ישראל, ודבר זה נתמך בתבניות הטעמים המקבילות של **וַיִּבְנֶן וְגו'** – טפחא מונח אתנה, ושל **בְּרֵאשִׁית וְגו'** – טפחא מונח אתנה, ומשמעות מלת ראשית בשביל ישראל שנקראו (**יר' ג,ב**) **רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה**.

[תורה תמימה] (בר' וישב מ,י) הנ"ל הביא רק דרשה אחת מתוך דרשות הקושרות בין תוכן החלום ובין עם ישראל וכלהן ב-**בבלי חולין צב,א**] (**בר' וישב מ,י**) **וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים**, אמר רב חייה בר אבא אמר רב: אלו ג' שרי גאים **[תורה תמימה הערה ב]** **שָׁרִיגִים**

– נוטריקון שרי גאים) היוצאים מישראל בכל דור ודור, פעמים שנים כאן ואחד בארץ ישראל, פעמים שנים בארץ ישראל ואחד כאן; יהיבורבנן עיניהו רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה (בת) דרב. רבא אמר: אלו שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים (רש"י: מלאכים) שמלמדים זכות על ישראל בכל דור ודור. תניא, רבי אליעזר אומר: גִּפְנֵי – זה העולם, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – זה אברהם יצחק ויעקב, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – אלו האמהות, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – אלו השבטים. אמר לו רבי יהושע: וכי מראין לו לאדם מה שהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתידי להיות! אלא: גִּפְנֵי – זה תורה, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – אלו משה ואהרן ומרים, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – אלו סנהדרין, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – אלו הצדיקים שבכל דור ודור. אמר ר"ג: עדיין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה כוליה בחד מקום; רבי אלעזר המודעי אומר: גִּפְנֵי – זה ירושלים, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – זה מקדש, מלך, וכהן גדול, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – אלו פרחי כהונה, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות, דאמר ר' יהושע בן לוי: גִּפְנֵי – זו תורה, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – זה באר, עמוד ענן, ומן, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – אלו הבכורים, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: גִּפְנֵי – אלו ישראל, וכן הוא אומר: גִּפְנֵי מִמְצָרִים תְּסִיעַ, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים – אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה – הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות, וכן הוא אומר: ובני ישראל פרו וישרצו, עֲלֵתָה נֹצֵה – הגיע זמן של ישראל ליגאל, וכן הוא אומר: ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים – הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה. והיינו דאמר רבא: שלשה כוסות האמורות במצרים למה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, ואחד שעתידיה לשתות עם כל העובדי כוכבים. אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא: כי דריש להו רב להני קראי באגדתא – כוותך דריש להו. אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו כגפן נמשלה (**רש"י: תה' ו,ט**) **גִּפְנֵי מִמְצָרִים תְּסִיעַ**, זמורות שבה – אלו בעלי בתים, אשכולות שבה – אלו תלמידי חכמים, עלין שבה – אלו עמי הארץ, קונקות שבה – אלו ריקנים שבישראל; והיינו דשלחו מתם: ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ש"ת) כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצות הששברות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפאא** = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפאא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפאא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסא ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רבוע** – 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה. עקירה = שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.9 בראשית וישב לז,א (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לז,ד: וַיִּרְצֵא אֶחָיו כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָקְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

[תו"ש בהערה ל"א] בני השפחות וראובן אהבוהו, או לא שנאו אותו. ע"פ **[זהר חדש כט]** הה"ד **(בר' וישב ז,ב)**, ומקצה אָחָיו לָקַח עִמָּלְכָה אֲנָשִׁים וַיִּצְאָם לִפְנֵי פַרְעֹה: מאן אינון חמשה אינון דלא סני ליה הה"ד **(בר' וישב ז,ב)**, וְהוּא נֶעֱר אֶת-בְּנֵי בְלֵתָהּ וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׂי אֶבְיָו, אמר כדאי אתון זכאין למקים בהאי פרצה דפרצות אחיכון.

ע"פ **[זהר חדש כט]** חמישה אחים לא שנאוהו, וללא בנימין ויוסף נשאר חמישה אחים שנאוהו ואפשר שלזה רומזת תבנית הטעמים של המלים **וַיִּרְצֵא אֶחָיו** – מונה רביע בתפקיד חמשה.

[ב"ר] חולק לגמרי על **[זהר חדש]** ו-**[ספרי]** חולק על בן הגבירה בלבד. **[בראשית רבה וישב צה,ד]** ראובן לוי בנימין שמעון יששכר, שלא כפל שמותם בברכת משה בפר' זאת הברכה. **[ספרי דברים וזאת הברכה שנה]** זבולון, דן, נפתלי, אשר, גד.

לפי כך המלים **וַיִּרְצֵא אֶחָיו** מלמדות על האחים שנאו את יוסף, ואילו טעמי המקרא ע"פ **[זהר חדש כט]** ו-**[ספרי]** מרמזים לאחים שלא שנאוהו. או מרמזים שמספר השונאים היה חמישה.

וַיִּרְצֵא אֶחָיו – מונה רביע בתפקיד לפחות ארבע סיבות לקנאה ולשנאה. (א) **[תו"ש כט, ל]** **(בר' וישב ז,ב)** הִלְיָה רָעָה אֶת-אֶחָיו – היה לומד הלכה בבית המדרש מפי יעקב והולך ומלמדה לאחיו (מדרש שה"ש זוטא א. טו. ד) (מדרש ילמדנו), ואילו האחים רעו בשדה וכנראה שחלקם לא אהבו שהוא מלמד לגדולים ממנו.

(ב) **(בר' וישב ז,ב)** וְהוּא נֶעֱר **[תו"ש ל"ב]** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב כ.). ובאותו זמן **[תו"ש לג]** עושה מעשה נערות ממשמש בעיניו מתלה בעקיבו ומתקן בשערו (ב"ר פפ"ד) ו-**[תו"ש הערה לג]** הולך בגיאות וד"א ננער עליהם על בני השפחות ואילו ע"פ מדרש הגדול בני השפחות היו מחבבים אותו.

(ג) **(בר' וישב ז,ב)** וַיִּבְא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה וכו' ש"ד, ג"ע, איבר מן החי, בני גבירות מבזים בני השפחות ויעקב לא הוכיחו על הדברים של התנשאות, מעשה נערות, לשון הרע. ופי' **[תולדות יצחק]** שהאחים סברו שיעקב מאמין הדבה, **וחשבו שבעבור הדבה היה אוהב לו**, וכן מסקנת **[אלשיך]** ועוד שחשבו שיוסף חושב עצמו לצדיק בעיניו.

(ד) דמיון במראה והארת פנים ליעקב ליצחק ולאברהם כנראה יותר מן האחים **(בר' וישב ז,ב)** כִּי-בִן זָקֵנִים הוּא לוֹ **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקנא חדא להו הוא דכתיב **(ז,ב)** אֶלְהוֹ תִלְרֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף

(ה) **(בר' וישב ז,ב)** וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתַנַּת פְּסִים: האהבה המיוחדת ועשיית כתונת הפסים ויש המלמד שהיתה בגד אדם הראשון, כל הסיבות הביאו את האחים הגדולים מיוסף לקנאה ושנאה, אלא שכפי שמוסבר להלן זה היה לטובה.

עיון ב- **(בר' וישב ז,ד)** כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו

(בר' וישב ז,ד) כִּי-אֵתּוֹ – מקף כבורר בין סיבות ליתור מלת "אתו" כי היה יכול לכתוב "כי אהבו אביהם"

יתור באופן (א) כפי שחשבו האחים שיעקב מקבל דבה עליהם; יתור באופן (ב) מחשבת ה' שבאמצעות יוסף תהיה גאולה ליעקב ובניו. **[אלשיך]** **(בר' וישב ז,א)** וַיִּשְׁרָאֵל אָהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בְּנָיו, והוא בשום לב אל טעם רביע שעל ישראֵל, לומר הלא הקלנו אשמת יוסף, ואם תאמר נא מה אשיב על אביהם. על כן אמר כמגביה קול ואומר, וַיִּשְׁרָאֵל שהיית בא להאשים, אל תעשה כן, כי על כן לא יעקב קראתיו כאן כי אם ישראל, כלומר ביושר לב היה מה שאהב את יוסף, לא על קבלו הדבה חלילה רק על **(ז,א)** כִּי-בִן זָקֵנִים הוּא לוֹ, בן שני זקונים, אחד כמשמעו שנית שקנה חכמה.

(ז,א) כִּי-בִן זָקֵנִים – מקף כבורר בין משמעויות מלת זקונים. לימוד (א) כמשמעו שנולד ליעקב כאשר כבר היה זקן. י"א הבנים שנולדו בחרן נולדו כאשר יעקב כבר היה זקן ובנימין נולד כשמונה אחרי יוסף. לימוד (ב) שקנה חכמה. אפשר שזאת הכוונה של התורה וזה נתמך בהסבר לתבנית הטעמים של **(ז,א)** כִּי-בִן זָקֵנִים הוּא – מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. מרחיב על קנין חכמה של יוסף דברים נוספים **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקנא חדא להו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ובכ"י פי' הרוקח וְקִנְיָם זקנים כתיב מה שנתבונן (יעקב) מזקנים מסר לו.

[בעל הטורים] **(ז,א)** כִּי-בִן זָקֵנִים הוּא – ס"ת אמון שמסר לו סתרי תורה שנאמר בה **(משלי ח,ל)** וְאֵתְּנָה אֶצְלוֹ אִמּוֹ וְאֵתְּנָה שְׁעֵשִׂים: **[בראשית רבה]** **(וילנא)** וישב פד ח **(בר' וישב ז,א)** וַיִּשְׁרָאֵל אָהָב אֶת-יוֹסֵף, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, **[תו"ש הערה מא]** בתנחומא וישב ב. ר' ישמעאל אמר לכך נקרא כִּן זָקֵנִים על שם ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו בן זקנתו של אביו ומפרש הר"ל בפדר"א שם שעתידי לכלכל שיבתך ו-כִּן זָקֵנִים שיכלכלו לזקנתו המלשון הפדר"א משמע דטעם חביבתו מפני שראה שעתידי לשלוט וכן מבואר בפ"י התוס' הדר זקנים שראה יעקב ברוח הקודש שעתידי יוסף להיות מלך (תנחומא וישב ב) ובמדרש משלי (הו"ב) א, יג (כג.) כל הון יקר נמצא נמלא בתנינו שלל, זו מכירתו של יוסף שיהיה בן יקיר לאביו שנאמר **(ז,א)** כִּי-בִן זָקֵנִים הוּא לוֹ נמצא מחיה לפנייהם דכתיב כי למחיה שלחני אלהים לפניכם כו' ... ובכתי"ר ר' אפרים עה"ת זקנים כתיב לפי שגדלוהו שני זקנים יצחק ויעקב.

אפשר להוסיף על כך את הנדרש על **(בר' וישב ז,ב)** וְהוּא נֶעֱר **[תו"ש ל"ב]** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב כ.). וב-**[תו"ש הערה לב]** על **(ז,ב)** וְהוּא נֶעֱר **[דרשת אבן שועיב]** כאן מביא מאמר חז"ל כל מעלות מדות השבטים היו בו ביוסף בכורתו של ראובן שנאמר (דה"א ה. א.) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף (שני שבטים מיוסף) מלכותו של יהודה שנא' ויוסף הוא השליט על הארץ. נבואתו של לוי (כנראה הכוונה למשה) ויהי כאשר פתר לנו כן היה, (בראשית מא) חכמתו של יששכר שנא' אין נבון וחכם כמוך ומפרש ע"ז אלה תולדות יעקב יוסף מפני שיוסף כלול מכל מעלות שאר אחיו.

כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, אחד מהם בתבנית הטעמים של **כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם** – גרשיים מהפך פשטא בתפקיד כעין יצא להקל. נביא כתוב הנדרש לעליית יוסף לגדולה והמתאים להסביר באמצעותו כי נעלות דרכי ההשגחה. **(תה' מו,ט)** לְכֹרֶחְזוֹ מִפְעֻלֹת ה', ש-הביא עלילה, שיאהב יעקב ליוסף וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ אחיו, ומכך

